ตำรับตำนาน
๑๕ ก พ.ศ. ๒๔๗๕

สยามไวยากรณ์

อักขรวิธี

จบ ๓ ภาค บริบูรณ์

ของ

อำมาตย์เอก พระยาอนุกิตศิลปสาร

(นิ่มเปรียญ กาญจนาชีวะ)

พิมพ์ครั้งที่สาม ๕๐,๐๐๐ ฉะบับ

พ.ศ. ๒๔๗๔

ปกกระดาษราคา ฉะบับละ ๖๐ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

00450Q2

คำนำ

(เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑)

ตำราสยามไวยากรณ์อักขรวิธีนี้ เดิมกรมศึกษาธิการได้เรียบเรียงขึ้นเป็นครั้งแรก ภายหลังท่านเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ได้เรียบเรียงขึ้นอีกเล่ม ๑ โดยย่อจากตำรับเก่า และมีแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้างตามควรกุลบุตรได้อาศัยศึกษาเล่าเรียนเป็นลำดับมา แต่ตำราอักขรวิธีทั้ง ๒ เล่มนั้น ตามบริบูรณ์ไม่ คือมีแต่ภาคที่ ๑ ว่าด้วยลักษณะตัวอักษร กับภาคที่ ๒ ว่าด้วยวิธีประสมอักษร ยังขาดภาคที่ ๓ ซึ่งว่าด้วยวิธีใช้ตัวอักษรอยู่

ครั้นมาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๑ ข้าพเจ้าต้องเป็นผู้แสดงปาฐกถาว่าด้วยภาษาไทย ที่สามัคยาจารย์สโมสร จำเป็นต้องดูตำราไวยากรณ์มีอักขรวิธีเป็นต้น เห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงได้เรียบเรียงตำราอักขรวิธีเล่มนี้ขึ้น ในภาคที่ ๑ และที่ ๒ นั้น ได้อาศัยอักขรวิธีเดิมทั้ง ๒ เล่มนั้นเป็นหลัก ซึ่งนับว่าเป็นพระเดชพระคุณมาก และได้จัดระเบียบหมวดหมู่ใหม่ ทั้งแก้ไขตัดทอน และเพิ่มเติมขึ้นอีก ตาม

ที่เห็นสมควร ส่วนภาค ๓ ว่าด้วยวิธีใช้อักษรนั้น ได้พยายามเรียบเรียงขึ้นเอง นับว่าเป็นของเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเข้าใจว่าคงจะมีข้อเคลื่อนคลาดหรือบกพร่องเกินเลยอยู่มาก

ถ้าท่านผู้ใดได้อ่าน เห็นว่ามีข้อเคลื่อนคลาดหรือบกพร่องเกินเลยณแห่งใด หรือควรจะแก้ไขดัดแปลงเป็นอย่างไร ขอได้โปรดกรุณาตักเตือนแนะนำมายังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะมีความยินดีและชอบใจเป็นอันมาก เพื่อจะได้เอาไว้แก้ไขให้ถูกต้องดีขึ้น ในเวลาที่พิมพ์คราวหน้า

วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓

อ.ท. พระอุปกิตศิลปสาร

บัญชีเรื่อง

หน้า

คำอธิบาย ๑

อักขรวิธี ๑

ภาคที่ ๑ ลักษณะตัวอักษร

เสียงในภาษาไทย ๒

อักษรตั้งขึ้นตามเสียง ๓

มูลวากแห่งอักษร ๓

สระ ๔

พยัญชนะ ๑๒

วรรณยุกต์ ๒๐

ภาคที่ ๒ วิธีประสมอักษร

พยางค์ ๒๙

วิธีประสมอักษร ๒๙

จำแนกวิธีประสมอักษร ๓๐

ส่วนของพยางค์ ๓๒

วิธีกระจายอักษร ๔๓

หน้า

ภาคที่ ๓ ลักษณะใช้อักษร

วิธีแผลงอักษร ๔๘
หลักเทียบคำบาลีและสันสกฤต ๕๔
สนธิที่ใช้ในภาษาไทย ๗๐
วิธีเขียนหนังสือ ๗๓
วิธีอ่าน ๘๖
คำแนะนำในการอ่านหนังสือ ๙๘

สยามไวยากรณ์ อักขรวิธี

คำอธิบาย

อักขรวิธี

ข้อ ๑. อักขระ เป็นภาษาบาลีใช้แก่ "อักษร" ในภาษาสันสกฤต แปลเอาความว่า ตัวหนังสือ คือเครื่องหมายที่เขียนแทนเสียงคำที่พูดกันกับ

อักขรวิธี ก็คือแบบแผนที่ว่าด้วยตัวหนังสือ พระมาตรวิธีเรียนอ่านและใช้ตัวหนังสือให้ถูกต้องตามความนิยมท่านจัดขึ้นเป็นตำราแผนกหนึ่งให้ชื่อว่า "อักขรวิธี" ที่จริงตำราอักขรวิธีนี้หาใช่ตำราไวยากรณ์ไม่ เพราะตำราไวยากรณ์นั้นว่าด้วยระเบียบแบบแผนของภาษาที่คนเราใช้พูดกันกับ แต่ตำราอักขรวิธีนี้ว่าด้วยเครื่องหมายใช้แทนภาษาอีกส่วนหนึ่ง แต่เพราะว่าภาษาต้องใช้ตัวหนังสือสำหรับเขียนอ่านเป็นพื้น ท่านจึงได้รวมตำราอักขรวิธีนี้ไว้ในตำราไวยากรณ์ และจัดไว้เป็นเบื้องต้นแห่งตำราไวยากรณ์

ตำราอักขรวิธีนี้ แบ่งเป็น ๓ ภาค คือ:—

(๑) ภาคที่ ๑ ว่าด้วย ลักษณะอักษร

(๒) ภาคที่ ๒ ว่าด้วย วิธีประสมอักษร

(๓) ภาคที่ ๓ ว่าด้วย วิธีใช้อักษร

ภาคที่ ๑ ลักษณะอักษร

เสียงในภาษาไทย

ข้อ ๒. บรรดาเสียงในภาษาไทย ที่ใช้พูดจากันมีอยู่ ๓ อย่าง คือ:—

(๑) เสียงแท้ คือเสียงที่ออกมาจากลำคอตรงๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ลิ้น หรือริมฝีปากคิดแปลงให้ปรวนแปรไป เช่น เสียงเด็กอ่อนๆ หรือสัตว์ร้องออกมา ปรากฏเป็น ออ, อา, อิอ, เออ, เป็นต้น

(๒) เสียงแปร คือเสียงแท้ที่เปล่งออกมาแล้วกะคิกลิ้นให้กะทบคอ เพดาน ฟัน หรือริมฝีปาก ทำให้เสียงปรวนแปรเป็นต่างๆ ไป ปรากฏเป็น กอ, จอ, ดอ, บอ, เป็นต้น

(๓) เสียงดนตรี คือเสียงแท้หรือเสียงแปร ซึ่งผู้เปล่งทำให้เป็นเสียงสูงๆ ต่ำๆ อย่างเสียงเครื่องดนตรี ปรากฏเป็น กอ, ก่อ, ก้อ, ก๊อ, ก๋อ, เป็นต้น

ตัวอักษรตั้งขึ้นตามเสียง

ข้อ ๓. เมื่อเสียงในภาษาไทยใช้พูดจากันเป็น ๓ อย่าง เช่นนี้ ท่านจึงได้ตั้งตัวอักษรขึ้นแม้น ๓ อย่าง เพื่อแทนเสียงทั้ง ๓ นั้น คือ

(๑) อักษรสำหรับแทนเสียงแท้ให้ชื่อว่า "สระ"

(๒) อักษรสำหรับแทนเสียงแปรให้ชื่อว่า "พยัญชนะ"

(๓) อักษรสำหรับแทนเสียงคนควบให้ชื่อว่า "วรรณยุกต์"

มูลรากแห่งตัวอักษร

ข้อ ๔. ตัวอักษร คือ สระ และพยัญชนะนั้น มีรากเง่ามาจากภาษาบาลี และสันสกฤต มีหลักที่จะสังเกตได้คือ

(๑) ลักษณะรูปตัวอักษรของชาติต่างๆ ที่ถ่ายแบบมาจากบาลี และสันสกฤต เช่น เขมร ลาว มอญ ฯลฯ ยังสังเกตได้ว่าละม้ายคล้ายคลึงกัน

(๒) การจัดลำดับตัวอักษรก็คล้ายกัน คือเอาสระไว้ก่อน แล้วถึงพยัญชนะ และจัดเป็นวรรคๆ เรียงกันไปตามลำดับฐาน (ที่เกิดของอักษร) คือ คอ เพดาน ปุ่มเหงือก ฟัน และริมฝีปาก

(๓) วิธีประสมอักษรเอาสระไว้ข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง ข้างบนบ้าง ข้างล่างบ้าง

ส่วนวรรณยุกต์นั้นในภาษาบาลี และสันสกฤตไม่มี ที่จริงไม่ว่าภาษาใด ย่อมมีเสียงดนตรี คือเสียงสูงๆ ต่ำๆ ด้วยกันทั้งนั้น แต่บางภาษาก็ไม่นิยมให้เนื้อความของคำที่มีเสียงสูงต่ำนั้นแปลกกันออกไป เช่นจะกล่าวว่า "ขา" "ข่า" หรือ "ข้า" ก็มีเนื้อความอย่างเดียวกัน เพราะฉะนั้นภาษาเหล่านั้นจึงไม่จำเป็นต้องตั้งตัวอักษรขึ้นแทนเสียงดนตรี เช่นภาษาบาลี สันสกฤต อังกฤษ เป็นต้น จึงนับว่าไม่มีวรรณยุกต์ แต่บางภาษาก็นิยมใช้พูดเสียงสูงต่ำให้มีความหมายต่างกัน เช่นภาษาจีน ส่วนไทยเราอยู่ใกล้จีน และนิยมใช้สำเนียงดนตรีคล้ายจีน จึงต้องตั้งตัวอักษรจำพวกวรรณยุกต์เพิ่มเติมขึ้นเพื่อให้พอกับสำเนียงที่ใช้อยู่

สระ

รูปสระ

ข้อ ๕. สระในภาษาไทยนั้นแปลกออกไปจากบาลี และสันสกฤต และภาษาอื่นๆ ที่ถ่ายแบบมาด้วยกัน คือภาษาเหล่านั้นมีรูปสระเป็น ๒ ชะนิด ใช้เขียนโดดๆ ชะนิดหนึ่ง ใช้ประสมกับพยัญชนะอีกชะนิดหนึ่ง แต่ในภาษาไทยมีแต่รูปสระที่ใช้ประสมกับพยัญชนะอย่างเดียว เมื่อต้องการจะเขียนโดดๆ

ก็เอา ตัว "อ" ซึ่ง จัดไว้ ใน พวก พยัญชนะ มา ประสม เข้า ออก เสียง เช่น เดียว กับ สระ เปล่า เช่น อา, อู, เอ เป็น ต้น เว้น แต่ สระ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ ๔ ตัว นี้ เขียน โดด ๆ ก็ได้ ประสม กับ พยัญชนะ ก็ได้ เช่น เดียว กับ สระ อังกฤษ และ รูป สระ นั้น บางที ก็ใช้ รูป เดียว เป็น สระ หนึ่ง บางที ก็ใช้ หลาย รูป ประสม กัน เป็น สระ หนึ่ง มี ต่าง กัน เป็น ๒๑ รูป ดังนี้

(๑) ะ เรียก วิสรรชนีย์ สำหรับ ประ หลัง เป็น สระ อะ และ ประสม กับ รูป อื่น เป็น สระ เอะ แอะ โอะ เอาะ เออะ เอียะ เอือะ อัวะ

(๒) ั เรียก ไม้ ผัด หรือ หันอากาศ สำหรับ เขียน ข้าง บน เป็น สระ อะ เมื่อ มี ตัว สะกด และ ประสม กับ รูป อื่น เป็น สระ อัวะ อัว

(๓) ็ ไม้ ไต่ คู้ สำหรับ เขียน ข้าง บน แทน วิสรรชนีย์ ใน สระ บาง ตัว ที่ มี ตัว สะกด เช่น เอ็น แอ็น อ็อน ฯ ลฯ และ ใช้ ประสม กับ ตัว ก เป็น สระ เอาะ มี ไม้ ไท คือ ก็ (อ่าน เก้าะ)

(๔) า เรียก ลาก ข้าง สำหรับ เขียน ข้าง หลัง เป็น สระ อา และ ประสม กับ รูป อื่น เป็น สระ เอาะ อำ เอา

(๕) ิ เรียก พินทุ์ อิ สำหรับ เขียน ข้าง บน เป็น สระ อิ และ ประสม กับ รูป อื่น เป็น สระ อี อึ อื เอียะ เอีย เอือะ เอือ และ ใช้ แทน ตัว อ ของ สระ เออ เมื่อ มี ตัว สะกด ก็ได้ เช่น เกอน เป็น เกิน

(๖) ' เรียก ฝนทอง สำหรับเขียนข้างบนพินทุอิเป็นสระ อี และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอียะ เอีย

(๗) ' เรียก นฤคหิต หรือ หยาดน้ำค้าง สำหรับเขียนข้างบนลากข้างเป็นสระ อำ, บนพินทุอิ เป็นสระ อี ในภาษาบาลี และสันสกฤต ท่านจัดเป็นพยัญชนะเรียกว่า นิคคหิต หรือ นฤคหิต สำหรับเขียนบนสระ ในภาษาบาลี อ่านเป็นเสียง ง สะกด เช่น กำ กี กุ อ่าน กัง กิง กุง, ในภาษาสันสกฤต อ่านเป็นเสียง ม สะกด เช่น กำ กี กุ อ่าน กัม กิม กุม โบราณก็นำมาใช้บ้าง เช่น ชุ่ นุ่ อ่าน ชุม นุม ฯลฯ

(๘) ๎ เรียก พินทุ สำหรับเขียนบนพินทุอิเป็นสระ อิ และประสมกับสระอื่นเป็นสระ เอียะ เอีย

(๙) ุ เรียก ตีนเหยียด สำหรับเขียนข้างล่างเป็นสระ อุ

(๑๐) ู เรียก ตีนคู้ สำหรับเขียนข้างล่างเป็นสระ อู

(๑๑) เ เรียก ไม้หน้า สำหรับเขียนข้างหน้า รูปเดียวเป็นสระ เอ สองรูปเป็นสระ แอ และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอะ แอะ เอาะ เออะ เออ เอียะ เอีย เอือะ เอือ เอา

(๑๒) ไ เรียก ไม้มลาย สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ ไอ

(๑๓) ใ เรียก ไม้มลาย สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ ไอ

(๑๔) ไ เรียกไม้ ไอ สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ ไอ และประวิสรรชนีย์เข้าเป็นสระไอะ

(๑๕) ะ เรียกตัว ออ สำหรับเขียนข้างหลังเป็นสระ ออ และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อั (เมื่อไม่มีตัวสะกด) เอะ เออ เอียะ เอีย

(๑๖) ย เรียกตัว ยอ สำหรับประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอียะ เอีย

(๑๗) ว เรียกตัว วอ สำหรับประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อัวะ อัว

(๑๘) ฤ เรียกตัว รึ สำหรับเขียนเป็นสระ ฤ

(๑๙) ฤๅ เรียกตัว รือ สำหรับเขียนเป็นสระ ฤๅ

(๒๐) ฦ เรียกตัว ลึ สำหรับเขียนเป็นสระ ฦ

(๒๑) ฦๅ เรียกตัว ลือ สำหรับเขียนเป็นสระ ฦๅ

ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ ๔ ตัวนี้เป็นสระมาจากสันสกฤต จะเขียนโดดๆก็ได้ ประสมกับพยัญชนะก็ได้ แต่ใช้เขียนข้างหลังพยัญชนะ.

เสียงสระ

ข้อ ๖. ถึงแม้ว่าเสียงสระจะเป็นเสียงแท้ ซึ่งเปล่งออกมาจากลำคอก็ดี แต่ก็ต้องอาศัยฐานคือที่เกิดบ้างเล็กน้อยเหมือนกัน แต่ไม่ต้องใช้ลิ้นหรือริมฝีปากให้มาก จน

ทำให้เสียงแปรไปเป็นพยัญชนะ ในภาษาไทย มีเสียงสระต่างกันเป็น ๓๒ เสียง ซึ่งประกอบขึ้นด้วยรูปสระ ๒๑ ข้างต้นนั้น ดังนี้

อะ	อา	เอียะ	เอีย
อิ	อี	เอือะ	เอือ
อึ	อื	อัวะ	อัว
อุ	อู	ฤ	ฤๅ
เอะ	เอ	ฦ	ฦๅ
แอะ	แอ	อำ	
โอะ	โอ	ใอ	
เอาะ	ออ	ไอ	
เออะ	เออ	เอา	

ในเสียงสระ ๓๒ นี้ มีเสียงซ้ำกันอยู่ ๘ เสียง ซึ่งนับว่าเป็นสระเกิน คือ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ อำ ใอ ไอ เอา เพราะฉะนั้นจึงมีเสียงสระไทยต่างกันเพียง ๒๔ เสียงเท่านั้น

ข้อ ๗ สระที่อยู่แถวหน้านั้นมีเสียงสั้น เรียกว่า "รัสสสระ" (สระสั้น) สระที่อยู่แถวหลังนั้นมีเสียงยาว เรียกว่า "ทีฆสระ" (สระยาว) เสียงรัสสสระที่ไม่มีตัวสะกดท่านว่าเป็น "ลหุ" (เบา) เสียงรัสสระมีตัวสะกดกับเสียงทีฆสระ

ที่มีตัวสะกดก็ดีไม่มีก็ดี ท่านจัดเป็น "ครุ" (หนัก) แต่ อำ ใอ ไอ เอา ๔ ตัวนี้จัดเป็นครุ เพราะเป็นเสียงมีตัวสะกดอยู่แล้ว คือ อัม อัย อัว (อะ+ว)

ข้อ ๘. สระในภาษาบาลีมี ๘ ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ และสระในภาษาสันสกฤตก็มีเพียง ๑๔ ตัวเท่านั้น คือ อะ อา อิ อี อุ อู ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ เอ ไอ โอ เอา สระไทยที่มีมากออกไปอีกนั้น เป็นด้วยเรามาเพิ่มเติมขึ้นทีหลัง เพื่อให้พอกับสำเนียงในภาษาไทย

จำแนกสระ

ข้อ ๙. เสียงสระทั้ง ๓๒ นั้น จัดเป็น ๓ พวก คือ

(๑) สระแท้ คือสระที่เปล่งออกมาเป็นเสียงเดียวไม่มีเสียงสระอื่นประสม มี ๑๘ ตัว จัดเป็น ๒ พวก คือ

ก. สระแท้ฐานเดียว คือสระแท้ที่เปล่งออก โดยใช้ลิ้นหรือริมฝีปากกระทบฐานใดฐานหนึ่ง คือ คอ เพดาน ปุ่มเหงือก หรือฟัน ริมฝีปาก แต่ฐานเดียว มี ๘ ตัว ด้วยกัน คือ

อะ อา คุ้นี้เกิดแต่ฐานคอ คือให้ลมกระทบคอ

อิ อี คุ้นี้เกิดแต่ฐานเพดาน คือให้ลมกระทบเพดาน

อี อี คู่นี้เกิดแต่ฐานปุ่มเหงือกหรือฟัน คือให้ลมกระทบปุ่มเหงือกหรือฟัน

อุ อู คู่นี้เกิดแต่ฐานริมผีปาก คือให้ลมกระทบริมผีปาก

ข. สระแท้สองฐาน คือสระที่ต้องทำ ๒ ฐานพร้อมกัน คือให้ลมกระทบ ๒ ฐานมี ๑๐ ตัว คือ

เอะ เอ, แอะ แอ สองคู่นี้ เกิดแต่ฐานคอ กับเพดาน

เออะ เออ คู่นี้เกิดแต่ฐานคอกับปุ่มเหงือกหรือฟัน

โอะ โอ, เอาะ ออ สองคู่นี้เกิดแต่ฐานคอกับริมผีปาก

(๒) สระประสม คือสระที่มีสำเนียงสระแท้ประสมกัน ๒ สระ มี ๖ ตัว คือ

เอียะ คือมีเสียง อิ กับ อะ ประสมกัน

เอีย คือมีเสียง อี กับ อา ประสมกัน

เอือะ คือมีเสียง อึ กับ อะ ประสมกัน

เอือ คือมีเสียง อึ กับ อา ประสมกัน

อัวะ คือมีเสียง อุ กับ อะ ประสมกัน

อัว คือมีเสียง อู กับ อา ประสมกัน

(๓) สระเกิน คือสระที่มีสำเนียงซ้ำกับสระแท้ข้างต้นนั้น เป็นแต่มีเสียง พยัญชนะ ประสมหรือสะกดอยู่ด้วยเท่านั้น มี ๘ ตัว คือ

ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ อำ ใอ ไอ เอา

ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ ๔ ตัวนี้มีเสียงซ้ำกับเสียง รึ รือ ลึ ลือ เป็นสระมาจากสันสกฤต ไทยมากใช้ในคำที่มาจากสันสกฤต

สระอำมีเสียงซ้ำกับสระ อะ มีตัว ม สะกด คือ อัม สระ ใอ ไอ มีเสียงซ้ำกับสระ อะมีตัว ย สะกด คือ อัย แต่บางอาจารย์ท่านว่าเสียง ใอ สั้นกว่าเสียงไอเล็กน้อย จึงได้ตั้งไว้ต่างกัน

สระ เอา มีเสียงซ้ำกับสระ อะ มีตัว ว สะกด ที่ถูกควรจะเป็นรูป "อัว" แต่รูปนี้เราใช้เป็นสระ อัว ซึ่งควรจะเขียน "อุา" ดังนี้เสียแล้ว เพราะฉะนั้นสระ อะมีตัว ว สะกด จึงไม่มีวิธีเขียนในภาษาไทย ต้องเขียนสระ เอา แทน แต่ในภาษาบาลีหรือสันสกฤต ซึ่งเขียนเป็นอักษรไทยเป็น อัว เช่นนี้จะอ่านเป็นสระ อัว อย่างไทยไม่ได้ ต้องอ่านเป็นเสียง อะ มีตัว ว สะกด เช่น "อุปฺวหยนฺตา" ต้องอ่าน "อุเปาหยนฺตา" แต่ถ้าเขียนตามแบบพินทุ เป็น "อุปฺวหยนฺตา" แล้วจะทำให้ผู้อ่านไม่หลงเป็นสระ อัวได้ทีเดียว

สระเกินเหล่านี้ ถึงแม้จะมีเสียงซ้ำกับสระแท้ดังอธิบายแล้วก็ดี แต่ยังมีวิธีใช้ต่างกันดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

พยัญชนะ

รูปพยัญชนะ

ข้อ ๑๐. รูปพยัญชนะไทยมี ๔๔ ตัว คือ

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง, จ ฉ ช ซ ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ด ต ถ ท ธ น, บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม, ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

พยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกันมีชื่อกำกับอยู่ด้วย เพื่อให้พึงรู้ว่าตัวไหนแน่ แต่ชื่อนั้นเรียกกันต่างๆ ตามลัทธิอาจารย์ ในที่นี้จะเลือกเรียกตามที่ชอบดังนี้

ข ไข่ง, ฃ เขตต์ (เพราะเดิมเขียน "เขตร") ค ควาย, ฅ กัณฐา (เพราะเดิมเขียน คอ), ฆ ระฆัง, ง งู (ตัวไม้), ญ หญิง, ฎ ชฎา, ฏ ปฏัก, ฐ ฐาน, ฑ มณโฑ, ฒ ผู้เฒ่า, ณ เณร, ด เด็ก, ต เต่า, ถ ถุง, ท ทหาร, ธ ธง, น หนู, พ พาน ภ สำเภา, ย ยักษ์, ร เรือ, ล ลิง, ฬ จุฬา, (ยี่น), (ตัว ฬ นี้มีเสียงผิดกับ ล แต่มักจะเรียกอย่างกัน จึงตั้งชื่อไว้เพื่อให้รู้จัก)

ข้อ ๑๑. พยัญชนะบาลีมี ๓๓ ตัว ดังนี้

	๑	๒	๓	๔	๕
วรรค กะ	ก	ข	ค	ฆ	ง
วรรค จะ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรค ฏะ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรค ตะ	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ปะ	ป	ผ	พ	ภ	ม
เศษวรรค	ย	ร	ล	ว	ส	ห	ฬ	อ (นิคคหิต)

พยัญชนะสันสกฤตมี ๓๕ คือเพิ่มเศษวรรคขึ้นอีก ๒ ตัว ดังนี้ "ศ ษ" นอกนั้นเหมือนพยัญชนะบาลี

๕ วรรค ข้างบนนั้นมีวรรคละ ๕ ตัว พยัญชนะแถวหน้าเรียกพยัญชนะที่ ๑ และแถวต่อๆ ไปเรียกพยัญชนะที่ ๒–๓–๔–๕ ตามลำดับที่กำกับไว้

นักเรียนต้องท่องจำไว้ด้วย เพราะต่อไปจะต้องใช้เปรียบเทียบกับพยัญชนะไทย

การที่พยัญชนะไทยมีมากกว่าแขกเช่นนั้น เป็นเพราะไทยเพิ่มขึ้นทีหลัง

รูปเครื่องหมายกำกับพยัญชนะ

ข้อ ๑๒. ไทยเราเรียกตัวพยัญชนะเฉยๆ แล้วอ่านเป็น

เสียง สระอะ ประสม อย่างบาลี และ สันสกฤต มีอยู่มาก และเขียนติดๆ กันไปเช่น "วินย" ดังนี้ จะอ่านว่า "วิน–ยะ" หรือ "วิ–นะยะ" ก็ได้ เพราะฉะนั้น จึงต้องมีเครื่องหมายบังคับ เพื่อจะให้อ่านได้ถูกต้อง มี ๓ รูป ดังนี้

ุ เรียก ทัณฑฆาฆาต สำหรับเขียนข้างบน เพื่อให้รู้ว่า เป็นตัวการันต์ ไม่ต้องอ่าน เช่น "ฤทธิ์" ตัว ธิ ไม่ต้องอ่าน สำหรับคำภาษาไทย นี้อย่างหนึ่ง, สำหรับคำบาลี และสันสกฤต เพื่อให้รู้ว่าเป็นตัวสะกด เช่น "สิน์ธุ" ตัว น เป็นตัวสะกด นี้อย่างหนึ่ง

ั เรียก ยามักการ สำหรับเขียนไว้ข้างบนในภาษาบาลี และสันสกฤต เพื่อให้รู้ว่าเป็นอักษรควบกัน เช่น "ตัน์ตวา, พ์ราห์มณ" ฯลฯ

ิ เรียก พินทุ สำหรับเขียนไว้ข้างล่าง ตัวพยัญชนะในภาษาบาลี และสันสกฤต เพื่อให้รู้ว่า เป็นตัวสะกด หรือเป็นตัวควบแล้วแต่ควร

เช่น ตนฺตวา อ่าน ตัน์ตวา, ภนฺเต อ่าน ภัน์เต, ตุมฺห อ่าน ตุม์–เห ฯลฯ

วิธีเขียนคำภาษาบาลี และสันสกฤต ตามแบบพินทุนี้ไม่ต้องใช้ไม้หันอากาศ เพราะพยัญชนะบาลี และสันสกฤต

สมมุติว่ามีสระอะอยู่ในตัวแล้ว เมื่อมีตัวสะกด ก็ต้องอ่านเป็นเสียงสระอะมีตัวสะกด เช่น "ภมุเต" ต้องอ่าน "ภัม-เต" จะอ่านว่า "ภม-เต" อย่างไทยไม่ได้ เพราะสระเอะไม่มี ถึงมีสระโอก็มีรูปอย่างอื่น

เสียงพยัญชนะ

ข้อ ๑๓. เสียงพยัญชนะ ในภาษาไทยมีซ้ำกันอยู่มาก ภาษาเดิมของเขามีสำเนียงต่างกันทุกตัว เขียนเพราะเราเรียกผิดเพี้ยนไปตามภาษาเรา ดังจะอธิบายต่อไปนี้

เสียงพยัญชนะในภาษาบาลีและสันสกฤตเขาเรียกตามฐานดังต่อไปนี้

วรรค กะ กับตัว ค เกิดแต่ฐานคอ ตัว ค ของเขามีเสียงเหมือนตัว G ในคำว่า "God" ของภาษาอังกฤษ ไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับตัว ฆ

วรรค จะ กับตัว ย และ ศ เกิดแต่ฐานเพดาน แต่ตัว ช มีเสียงเหมือนตัว J ในภาษาอังกฤษ ไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับตัว ฌ และในวรรคนี้เราเติมตัว ช เข้าตัวหนึ่งซึ่งมีเสียงเกิดแต่ฟันอย่างตัว ส และตัว ญ ของเขามีเสียงขึ้นจมูกส่วนไทยเราเรียกเหมือนตัว ย แต่ใช้สะกดในแม่กน และตัว ศ ของเขามีเสียงคล้ายตัว Sh ในภาษาอังกฤษ แต่ใช้ลิ้นกดเพดาน

และมีลมสั้นกว่า Sh แต่ไทยเราออกเสียงอย่างเดียวกับตัว ก

วรรค ฏะ กับตัว ร, ย, และ ฬ เกิดแต่ปุ่มเหงือกมีเสียงก้องขึ้นศีรษะ วรรคนี้ทั้งวรรคไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับวรรค ตะ ซึ่งเกิดแต่ฟัน, ตัว ฑ เราเรียกตรงกับตัว ด บ้างเช่น มณฑป, ตรงกับตัว ธ บ้างเช่น กรีฑา, ตัว ร เรียกตรงกัน, ตัว ย ของเขามีเสียงเหมือนตัว Sh อังกฤษ แต่ไทยเราเรียกเหมือนตัว ส และตัว ฬ ก็เรียกเหมือนตัว ล.

วรรค ตะ กับตัว ล และ ส เกิดแต่ฟัน ไทยเรียกตรงกัน เว้นแต่ตัว ท เขาออกเสียงเยื้นตัว ด แต่ไทยเราออกเสียงตรงกับตัว ธ.

วรรค ปะ กับตัว ว เกิดแต่ริมผีปาก ไทยเรียกตรงกัน เว้นแต่ตัว พ เราเรียกเหมือนตัว ภ แต่เขาออกเสียงเหมือนตัว บ และไทยเราเติมตัว ฝ ฟ ซึ่งมีเสียงเกิดแต่ฟันและริมผีปากเข้าอีก

ตัว อ นั้นนับว่าไม่มีเสียง ตั้งไว้สำหรับเยื้นทุนให้สระเกาะเท่านั้น

ตัว อ นั้นมีเสียงฐานเดียวกับตัว ห ซึ่งไทยเติมเข้ามา

ข้อ ๑๔. พยัญชนะไทยทั้ง ๔๔ ตัวนั้น ถ้าไม่กำหนดเสียงสูงต่ำแล้ว ก็มีเสียงตามที่ไทยใช้อยู่เพียง ๒๐ เสียงเท่านั้น ดังนี้

(๑) ก	(๑๑) น ณ
(๒) ข ค ฅ ฆ	(๑๒) บ
(๓) ง	(๑๓) ป
(๔) จ	(๑๔) ผ พ ภ
(๕) ฉ ช ฌ	(๑๕) ฝ ฟ
(๖) ช ศ ษ ส	(๑๖) ม
(๗) ญ ย	(๑๗) ร
(๘) ฎ ด กับเสียง ท บางคำ	(๑๘) ล ฬ
	(๑๙) ว
(๙) ฏ ต	(๒๐) ห อ
(๑๐) ฐ ฑ ฒ ท ธ	(เสียงอไม่นับ)

ตัว ญ ย นี้ เมื่อประสมสระออกเสียงอย่างเดียวกัน แต่เป็นตัวสะกดมีเสียงต่างกัน คือ ตัว ญ เป็น แม่ กน, ตัว ย เป็น แม่ เกย

เสียงพยัญชนะทั้ง ๒๐ นี้ ถ้าระผันด้วยวรรณยุกต์ทั้ง ๕ รูปตัว ก็มีคำเสียงใช้ในภาษาไทย. ที่ต้องใช้รูปพยัญชนะซ้ำกันมากออกไปนั้น ก็เพื่อจะใช้ตัวหนังสือให้ตรงกับภาษาเดิม ที่เรานำมาใช้ เป็นข้อใหญ่

จำแนกพยัญชนะ

ข้อ ๑๕. พยัญชนะ ๔๔ ตัวนั้น จำแนก ตามวิธีใช้เป็น ๓ พวก ดังนี้

(๑) พยัญชนะกลาง คือ พยัญชนะที่ใช้เป็นกลางทั่วไป ทั้งไทย บาลี และ สันสกฤต มี ๒๑ ตัว คือ

ก ข ค ง จ ฉ ช ฌ ฐ ฑ ท น ป ผ พ ม ย ร ล ว ส ห

(๒) พยัญชนะเติม คือ พยัญชนะที่ติดมาจากแบบเดิม มีที่ใช้ก็แต่คำที่มาจากภาษาเดิม คือ บาลี และ สันสกฤต ไทยมาก มี ๑๓ ตัว คือ

ฆ ฌ ญ ฏ ฐ ฒ ฑ ณ ธ ภ ศ ษ ฬ

พยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็ใช้เขียนในภาษาไทยบ้าง แต่มีน้อย นับว่าเป็นพิเศษ เช่น

ฆ่า เฆี่ยน ฆ้อง ระฆัง ตะเฆ่ ใหญ่ หญ้า (พืช) หญิง ผู้เฒ่า ณ (ใน) ธง เธอ สำเภา ตะเภา เภตรา ชำเภอ เสภา ภาย (เช่นภายใน) เศร้า คึก (คึกรุ) เศิก ฯลฯ และใช้เป็นตัวสะกดก็มีบ้าง เช่น เทวิญ ชวัญ หาญ เพ็ญ เทอญ ชาญ พิศ ปราศ บำราศ ดายดา ฯลฯ

(๓) พยัญชนะเติม คือพยัญชนะที่ไทยเราคิดเพิ่มเติมขึ้นทีหลัง มี ๑๐ ตัว คือ

ฃ ฅ ฌ ฎ ฏ ฐ บ ฝ ฟ อ ฮ

ตัว ฃ ฅ ๒ ตัวนี้ ตั้งขึ้นเพื่อเหตุไร ตรายไม่แน่ เดิมใช้ในคำว่า "เขตร" กับคำว่า "คอ" (คือคอคน คือสัตว์) แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช้แล้ว นับว่าเป็นอันเลิกใช้กันไปเอง

ตัว ฌ นี้ ตั้งขึ้นสำหรับใช้เป็นอักษรต่ำของตัว ศ ษ เช่น ในคำว่า โฌ, เฌ, ฌุง ฯลฯ

ตัว ฎ ฏ ๒ ตัวนี้ ตั้งขึ้นด้วยเหตุนี้ คือ เราเรียกตัว ท เพี้ยนไปเป็นเสียงตัว ธ เสียแล้ว เสียงตัว ท เดิมของเขา ซึ่งตรงกับตัว ต ก็ขาดไป และเป็นเสียงที่ใช้ในภาษาไทยด้วย จึงต้องตั้งตัว ต ขึ้นแทน และตั้งตัว ฏ ขึ้นแทนตัว ฑ เพื่อให้ใช้ระเบียบกับวรรค ต ต เล็ก และเอามาใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ฏ ฑ ในภาษาเดิม เช่น ฎีกา เป็น ฎีกา และ ตารา เป็น ตารา ฯลฯ ด้วย หาใช่ในคำที่มาจากตัว ฑ และ ท ในภาษาเดิมไม่ ตัว ฎ ไม่มีที่ใช้ในคำไทยแท้เลย แต่ตัว ฏ นี้ใช้ในคำไทยทั่วไป เช่น ได้ ตก ตง เต็ก ตัง ฯลฯ

ตัว ฐ นี้ ตั้งขึ้นแทนเสียงตัว พ โดยเหตุเช่นเดียวกัน

ตัว ก และก็ไม่ใช้ในคำที่มาจากตัว พ เช่นเดียวกันกลับไปใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ป เช่น ปิตา เป็น บิดา ปารมี เป็น บารมี ฯลฯ และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วย เช่น ยก บัง ใบ ฯลฯ ตัว ฝ ฟ นี้ไม่มีในภาษาเดิม เราจึงต้องตั้งขึ้นให้พอกับเสียงภาษาไทยทั้งสูงและต่ำ เช่น ฝาง ฟาง ฝาก ฟาก ฯลฯ

ตัว อ นี้ตั้งขึ้นสำหรับเป็นทุ่นให้สระเกาะเท่านั้น เพราะสระของเราอยู่ลอยแต่ลำพังไม่ได้ ถ้าจะเขียนคำที่ออกเสียงสระอย่างเดียว ก็ต้องเอาตัว อ แทนที่เข้าไว้ เช่นอะไร, อาลัย อิเหนา อุทัย ไอน้ำ จะเขียนเป็น อะไร, อาลัย, อิเหนา, อุทัย ไอน้ำ, ดังนี้ไม่ได้

ตัว อ นี้ตั้งขึ้นไว้เป็นอักษรต่ำของตัว ห ใช้ในคำไทย เช่น เออ เอ้ย โอก อุก ฯลฯ

วรรณยุกต์

รูปวรรณยุกต์

ข้อ ๑๖. ภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ มีแต่สระกับพยัญชนะก็พอแล้ว จะอ่านเป็นเสียงสูง ต่ำอย่างไร ก็แล้วแต่นิยม แต่ในภาษาไทยนิยมใช้วรรณยุกต์ด้วย จึงต้องมี

อักษร วรรณยุกต์ยังคัย อีก ต่อหนึ่ง จะอ่านเป็นเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ตามอำเภอใจไม่ได้ วรรณยุกต์มีรูป ต่าง กันเป็น ๔ ดังนี้

(๑) ่ เรียกไม้เอก

(๒) ้ เรียกไม้โท

(๓) ๊ เรียกไม้ตรี (เหมือนเลข ๗)

(๔) ๋ เรียกไม้ จัตวา (เหมือนเครื่องหมาย บวก)

รูปวรรณยุกต์ทั้ง ๔ นี้ ใช้เขียนบน ส่วนท้าย ของพยัญชนะ ต้น ดังนี้ กว่อย ด้วย ก๊ก เข้อ จะเขียนบนรูปสระหรือตัว สะกด ดังนี้ กรอ่ย ดวย์ ไม่ถูก, ถ้ามีรูปสระอยู่ข้างบน ต้อง เขียนบนรูปสระนั้นอีก ต่อหนึ่ง ดังนี้ เคลื่อน. ชั้น ก็ก ตื่อ

นอกจากรูปวรรณยุกต์นี้ ยังมีวิธียอกเสียงวรรณยกต์ ได้อีก โดยกำหนด ตัวพยัญชนะ ดังจะอธิบาย ต่อไปข้างหน้า ข้อ ๑๘ (๒)

เสียงวรรณยุกต์

ข้อ ๑๗. เสียงวรรณยุกต์ที่ใช้อยู่ในภาษาไทย จัดเป็น ๕ เสียง ดังนี้

(๑) เสียงสามัญ คือเสียงกลาง ๆ เช่น กา คาง ฯลฯ

(๒) เสียงเอก เช่น ก่า ข่า ป่าก หมึก ฯลฯ

(๓) เสียงโท เช่น ก้า ค่า มาก ฯลฯ

(๔) เสียงตรี เช่น ก๊า ค้า ช๊ะ ฯลฯ

(๕) เสียงจัตวา เช่น ก๋า ขา ฉะ ฯลฯ

ลำดับเสียงนี้ จัดตามวิธีวรรณยุกต์ ถ้าจะจัดลำดับให้เสียงเรียงกันอย่างเสียงเครื่องดนตรีแล้ว ควรแก้เป็นดังนี้

(๑) เสียงเอก เป็นเสียงต่ำที่สุด เช่น ก่า

(๒) เสียงโท รองเสียงเอก เช่น ก้า

(๓) เสียงสามัญ รองเสียงโท เช่น กา

(๔) เสียงตรี รองเสียงสามัญ เช่น ก๊า

(๕) เสียงจัตวา รองเสียงตรี และสูงที่สุดเช่นกัน

จำแนกวรรณยุกต์

ข้อ ๑๘ วรรณยุกต์จำแนกออกเป็น ๒ พวก คือ

(๑) วรรณยุกต์มีรูป คือ วรรณยุกต์ที่ต้องใช้รูปวรรณยุกต์คือไม้ ๆ ๆ ๆ บังคับข้างบน เช่น ก่า ก้า ก๊า ก๋า, ข่า ข้า ค่า } ค้า ดังนี้เป็นต้น วรรณยุกต์มีรูปนี้มีแต่ ๔ เสียง คือ เอก โท ตรี จัตวาเท่านั้น เสียงสามัญไม่มี

(๒) วรรณยุกต์ไม่มีรูป คือ วรรณยุกต์ที่ไม่ต้องใช้รูปวรรณยุกต์บังคับข้างบน สังเกตเสียงวรรณยุกต์ได้ด้วยวิธีกำหนดตัวพยัญชนะเป็น สูง กลาง ต่ำ แล้วประสมกับสระ

และพยัญชนะ อ่านเป็นเสียงวรรณยุกต์ตามพวก เช่น - คาง ขาก คาก คัก ขาง ดังนี้เป็นต้น วรรณยุกต์ไม่มีรูปนี้ มีครบทั้ง ๕ เสียง

คำเป็นคำตาย

ข้อ ๑๙. ที่จริงคำเป็นคำตายนี้ ควรจะอยู่ในวิธีประสมอักษร แต่เห็นว่าเป็นหลักสำคัญของวรรณยุกต์ จึงได้นำมาอธิบายไว้ในที่นี้

คำเป็น คือเสียงที่ประสมที่มีสระ (สระยาว) ในแม่ ก กา เช่น กา กี กือ กู ฯลฯ พวกหนึ่ง กับเสียงแม่ กง กน กม เกย เกอว ทั้งหมดอีกพวกหนึ่ง

คำตาย คือเสียงที่ประสมด้วยสระ (สระสั้น) ในแม่ ก กา (เว้นแต่สระ อำ ใอ ไอ เอา ๔ ตัวนี้ถึงเป็นสระสั้นก็มีเสียงเป็นตัวสะกดในแม่ กม เกย เกอว จึงนับว่าเป็นคำเป็น) เช่น กะ กิ กุ ฯลฯ พวกหนึ่ง กับเสียงในแม่ กก กด กบ ทั้งหมดอีกพวกหนึ่ง.

ครั้งบุราณผันด้วยไม้ วรรณยุกต์ได้แต่คำเป็นเท่านั้น คำตายผันไม่ได้ เว้นไว้แต่คำตายอักษรกลาง ผันด้วยไม้ตรีได้ เช่น แป๊ะ, โต๊ะ จุ๊ย ฯลฯ มาบัดนี้ มิวิธีผันได้เหมือนกัน ดังจะอธิบายต่อไป

ไตรยางศ์

ข้อ ๒๐. ไตรยางศ์ แปลว่า ๓ ส่วนแห่งพยัญชนะ ออกเป็น ๓ พวก ตามวิธีวรรณยุกต์ เพราะวรรณยุกต์นั้นเกี่ยวข้องกับพยัญชนะ ท่านจึงเขียนรูปวรรณยุกต์ไว้บนพยัญชนะดังอธิบายแล้ว ถึงสระจะเป็นต้นเสียงก็ดี เสียงสระก็ต้องสูงต่ำไปตามรูปวรรณยุกต์ที่อยู่บนพยัญชนะ ไตรยางศ์คือ อักษร ๓ หมู่นั้น ดังนี้

(๑) อักษรสูงมี ๑๑ ตัวคือ ข ฃ ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ษ ส ห ผันได้ ๓ เสียงคือ

คำเป็น พื้นเสียงเป็นเสียงจัตวา ผันด้วยไม้ เป็นเสียง เอก โท ตามลำดับดังนี้ ขา ข่า ข้า, ฉัง ฉั่ง ฉั้ง

คำตาย พื้นเสียงเป็นเสียงเอก ผันด้วยไม้ ก็เป็นเสียง โท ดังนี้ ขะ ขัะ, ชาก ช้าก

(๒) อักษรกลางมี ๙ คือ ก จ ฎ ฏ ด ต บ ป อ ผันได้ครบทั้ง ๕ เสียง คือ

คำเป็น พื้นเสียงเป็นเสียงสามัญ ผันด้วยไม้ เป็นเสียง เอก โท ตรี จัตวา ตามลำดับดังนี้ กา ก่า ก้า ก๊า ก๋า, กัง กั่ง กั้ง กั๊ง กั๋ง

คำตาย พื้นเสียงเป็นเสียง เอก ผันด้วยไม้ ๆ เป็นเสียง โท ตรี จัตวา ตามลำดับ ดังนี้ กะ ก๊ะ ก๋ะ ก๎ะ กัก ก๊ัก ก๋ัก ก๎ัก

(๓) อักษรต่ำ มี ๒๔ ตัว คือ ค ฅ ฆ ง ช ซ ฌ ญ ท ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ฬ ฮ ผันได้ ๓ เสียง คือ

คำเป็น พื้นเสียงเป็นสามัญ ผันด้วยไม้ ๆ เป็นเสียง โท และ ตรี ตามลำดับ ดังนี้ คา ค่า ค้า ดัง ดั่ง ดั้ง

คำตาย รัสสระ พื้นเสียงเป็นเสียง ตรี ผันด้วยไม้ ๆ เป็นเสียง โท และ จัตวา ตามลำดับ ดังนี้ คะ ค่ะ ค้ะ, คัก คั่ก คั้ก

คำตาย ทีฆสระ พื้นเสียงเป็นเสียง โท ผันด้วยไม้ ๆ เป็นเสียง ตรี และ จัตวา ตามลำดับ ดังนี้ คาก ค่าก ค้าก

อักษรคู่อักษรเดี่ยว

ข้อ ๒๑. อักษรต่ำยังแบ่งออกเป็น ๒ พวกอีก ดังนี้

(๑) อักษรคู่ คืออักษรต่ำที่มีเสียงเป็นคู่กับอักษรสูง มี ๑๔ ตัว จัดเป็นคู่ได้ ๗ คู่ ดังนี้

อักษรต่ำ	อักษรสูง
ค ฅ ฆ	ข ฃ
ช ฌ	ฉ

อักษรต่ำ	อักษรสูง
ช	ศ ษ ส
ฑ ฒ ท ธ	ฐ ถ
พ ภ	ผ
ฟ	ฝ
ฮ	ห

อักษรต่ำกับอักษรสูงที่เป็นคู่กันนี้ ผันไม่ได้ครบเสียงวรรณยุกต์ทั้ง ๕ อย่าง อักษรกลางต้องใช้วิธีเอาเสียงอักษรที่เป็นคู่กันเข้าช่วย จึงผันได้ครบ ๕ เสียง ดังนี้ คา ข่า ค่า ข้า } ค้า ขา

(๒) อักษรเดี่ยว คืออักษรต่ำพวกที่ไม่มีเสียงอักษรสูงเป็นคู่กัน มี ๑๐ ตัว คือ ง ญ ณ น ม ย ร ล ว ห พวกนี้ไม่มีเสียงอักษรสูงเป็นคู่กัน เข้าช่วยให้ผันได้ครบ ๕ เสียงอย่างอักษรคู่ จึงต้องมีวิธีใช้วรรณยุกต์ขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือใช้อักษรกลางหรืออักษรสูงนำ ถ้าอักษรกลางนำก็ผันอย่างเดียวกับอักษรกลางดังนี้

กงา (กะ_งา) กง่า กง้า กง๊า กง๋า, กรา (ก็รา) กร่า กร้า กร๊า กร๋า (วิธีนำนี้บางทีก็อ่านเป็น ๒ พยางค์ เช่น กงา อ่าน กะ_งา, บางทีก็อ่านกล้ำกันเป็นพยางค์เดียว เช่น กรา อ่านก็รา, (ขออธิบายในวิธีประสมอักษรว่าด้วยอักษรนำอักษร

ควย) แต่ถ้าตัว อ นำ ตัว ย ไม่ต้องอ่านออกเสียง ตัว อ ดังนี้ อยา อย่า อย้า อย๊า อย๋า ออกเสียงตัว ย ตัวเดียว เป็นแต่ผันอย่างอักษรกลางเท่านั้น (อนำ ย นี้เดี๋ยวนี้มีใช้อยู่โดยมาก ๔ คำเท่านั้นคืออย่า อยู่ อย่าง อยาก) ถ้าอักษรสูงนำก็อ่านเป็นเสียงอักษรสูง ดังนี้ ขงา (ข หงา) ขง่า ขง้า, ขรา (ข์รา) ขร่า ขร้า แต่ถ้าตัว ห นำ ไม่ต้องออกเสียง ตัว ห ออกเสียงอักษรเดี่ยวที่ ห มาสลัง เป็นเสียงวิ่วา และผันอย่างอักษรสูง ดังนี้ หงา หง่า หง้า

ด้วยใช้วิธีนำเช่นนี้ อักษรเดี่ยวจึงผันได้ครบทั้ง ๕ เสียง ดังนี้ อยา อย่า อย้า อย๊า อย๋า, งา หง่า $\left.\begin{matrix}\text{ง่า}\\ \text{หง้า}\end{matrix}\right\}$ ง้า หงา

ข้อ สังเกตไว้ว่า อักษรกลาง หรือสูง จะนำและผันให้เสียงเป็นอักษรกลาง หรือสูงได้ก็แต่อักษรเดี่ยวพวกเดียว ตัวอื่นถึงจะมีนำข้างหน้าตามภาษาเดิม ก็ไม่ออกเสียงเป็นอักษรนำ เช่นไผท ต้องอ่าน ผะ_ไท ไม่ใช่ ผะ_ไถ เป็นต้น

แบบหลักวรรณยุกต์

ข้อ ๒๒. ต่อไปนี้จะได้ทำแบบหลักวรรณยุกต์ ตามที่ได้อธิบายมาแล้ว ไว้ให้ดูโดยย่อ ดังนี้

เสียง—สามัญ เอก, โท, ตรี, จัตวา,

อักษรกลาง..... ตำเนิน..... อา ก่า ก้า ก๊า ก๋า
ตำตาย { รัสสะ... — ะ ก๊ะ ก๋ะ ก๋ะ
ทีฆะ.. — าก ก๊าก ก๋าก ก๋าก

อักษรต่ำใช้กลางและสูงช่วย { ต่ำ... { ตำเนิน..... คา ข่า ค่า ข้า } ค่า ขา
ตำตาย { รัสสะ ..... — ะ ค่ะ ข้ะ } คะ ค๊ะ
ทีฆะ ..... — าก ค่าก ข้าก } ค้าก ค๊าก
เดี่ยว { ตำเนิน ... { กลางนำ ออา ออ่า ออ๊า ออ๋า ออ๋า
สูงนำ งา หง่า ง่า หง้า } ง้า หงา
ตำตาย { รัสสะ { กลางนำ — ออะ ออ๊ะ ออ๋ะ ออ๋ะ
สูงนำ — หงะ ง่ะ หง้ะ } งะ ง๊ะ
ทีฆะ { กลางนำ — ออาก ออ๊าก ออ๋าก ออ๋าก
สูงนำ — หงาก ง่าก หง้าก } จ้าก จ๊าก

———※※※———

ภาคที่ ๒ วิธีประสมอักษร

พยางค์

ข้อ ๒๓. อักษรทั้ง ๓ พวก ที่กล่าวแล้วในภาค ๑ นั้น ตั้งขึ้นเพื่อใช้แทนคำพูด ถ้อยคำที่เราใช้พูดกันนั้น บางที ก็เปล่งเสียงออกครั้งเดียว บางทีก็หลายครั้ง เสียงที่เปล่งออกครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ท่านเรียกว่า "พยางค์" คือส่วนของคำพูด เพราะฉะนั้น คำพูดคำหนึ่ง ๆ จึงมีพยางค์ต่าง ๆ กัน เช่น 'นา' (ที่ปลูกเข้า) เป็นคำหนึ่งมีพยางค์เดียว, 'นาวา'(เรือ) เป็นคำหนึ่ง มี ๒ พยางค์ 'นาฬิกา' เป็นคำหนึ่งมี ๓ พยางค์ และคำอื่น ๆ ที่มีพยางค์มากกว่านี้ก็ยังมี

วิธีประสมอักษร

ข้อ ๒๔. ส่วนของคำพูดคือพยางค์หนึ่ง ๆ นั้น ถ้าจะใช้ตัวอักษรเขียนแทน ก็ต้องใช้อักษรทั้ง ๓ พวก คือ สระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ ประสมกัน จึงจะออกเสียงเป็นพยางค์หนึ่งได้ ดังนี้ (๑) คือต้องมีสระ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นเสียงที่เปล่งออกมาจากลำคอ (๒) ต้องมีพยัญชนะเพื่อเป็นเครื่องหมายใช้แทนเสียงที่ปรวนแปรไปต่าง ๆ ตามนิยมของภาษา อย่างต่ำก็ต้องมีตัว อ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นทุ่นให้สระอาศัย จึงจะออกเสียง

ได้ตามลักษณะในภาษาไทย (๓) เมื่อออกเสียงเป็น อะ อา, กะ กา, เช่นนั้นแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่มีรูปวรรณยุกต์ก็ต้องนับว่าเป็นเสียงวรรณยุกต์เสียงใดเสียงหนึ่งใน ๕ เสียงนั้น ตามลักษณะวรรณยุกต์ดังอธิบายแล้ว เพราะฉะนั้นพยางค์หนึ่งจึงต้องมีอักษรประสมกันตั้งแต่ ๓ ส่วนขึ้นไป

จำแนกวิธีประสมอักษร

ข้อ ๒๕. วิธีประสมอักษรท่านจำแนกเป็น ๓ วิธีดังนี้

(๑) ประสมสามส่วน วิธีนี้ท่านเรียกว่า "มาตรากะกา" หรือ "แม่กกา" มี สระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ดังอธิบายแล้ว จะแจกไว้ให้ดูเป็นแบบดังนี้

กะ กา กิ กี กึ กี กุ กู เกะ เก แกะ แก โกะ โก เกาะ กอ เกอะ เกอ เกียะ เกีย เกือะ เกือ กัวะ กัว (กำ ใก ไก เกา)

ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ เป็นสระพิเศษตามวิธีประสมอักษร ท่านนับว่ามีเสียงพยัญชนะ คือ ตัว ร ล ประสมอยู่ด้วยแล้ว จะเขียนโดยลำพังไม่ต้องประสมกับพยัญชนะก็ได้ ท่านจึงไม่แจกไว้ในแม่ ก กา จะอธิบายภายหลัง

พยางค์ที่มี สระ อำ ใอ ไอ เอา ซึ่งอยู่ในวงเล็บนั้น ถ้ากำหนดตามรูปสระแล้วก็เป็นเหมือนประสม ๓ ส่วน ท่าน

จึงจัดไว้ในแม่ ก กา, แต่ถ้าว่าตามสำเนียงอักษรประสมกันแล้ว ต้องอยู่ในวิธีประสม ๔ ส่วน (ข้างหน้า) เพราะเป็นเสียงมีตัวสะกด

(๒) ประสมสี่ส่วน วิธีนี้มี ๒ อย่าง คือ

(ก) ประสมสี่ส่วนปกติได้แก่วิธีประสมสามส่วนนั่นเอง ซึ่งเพิ่มตัวสะกดเข้าอีกเป็นส่วนที่ ๔ ท่านเรียกชื่อต่างกันเป็นมาตรา ๘ มาตรา คือ แม่ กก, แม่ กง, แม่ กด, แม่ กน, แม่ กบ, แม่ กม, แม่ เกย, แม่ เกอว. เป็นคำตาย ๓ แม่ คือ แม่ กก แม่ กด แม่ กบ นอกนั้นเป็นคำเป็น จักแจกแม่ กก ไว้ให้ดูเป็นแบบ ดังนี้

กัก กาก กิก กีก กึก กึก กุก กูก เก็ก เกก แก็ก แกก กก โกก ก็อก กอก เก็อก (เกิก) เกอก (เกิก) เกี๋ยก เกียก เกื๊อก เกือก กิ๋วก กวก

พยางค์ประสม อำ ใอ ไอ เอา ก็มีสำเนียงนับเข้าในพวกนี้ คือ อำอยู่ในแม่กม, ใอ ไอ, อยู่ในแม่ เกย, เอา อยู่ในแม่ เกอว

(ข) ประสมสี่ส่วนพิเศษ คือวิธีประสมสามส่วนซึ่งมีตัวการันต์เพิ่มเข้าเป็นส่วนที่ ๔ ได้แก่ แม่ ก กา มีตัวการันต์เช่น สิห์, เล่ห์ ไม่ห์ เป็นต้น

(๓) ประสมห้าส่วน วิธีนี้ได้แก่วิธีประสมสี่ส่วนปกติ ซึ่งมีตัวการันต์เติมเข้าเป็นส่วนที่ ๕ ได้แก่มาตราทั้ง ๘ แม่ มีตัวการันต์ เช่น ศักดิ์, สังข์, หัตถ์, ขันธ์เป็นต้น กับ พยางค์ที่ประสมสระ อำ ใอ ไอ เอา มีตัวการันต์ เช่น ไทย ไมล์ เสาร์ เยาว์ ฯลฯ เหล่านี้นับว่าประสมห้าส่วนเหมือนกัน

ส่วนของพยางค์

ข้อ ๒๖. ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่า พยางค์หนึ่งๆ ต้องใช้อักษรประสมกัน ๓ ส่วนบ้าง ๔ ส่วนบ้าง และ ๕ ส่วนบ้าง ส่วนของพยางค์เหล่านี้มีชื่อต่างกันเป็น ๕ ชะนิด คือ (๑) พยัญชนะต้น (๒) สระ (๓) ตัวสะกด (๔) วรรณยุกต์ (๕) ตัวการันต์ จะอธิบายทีละส่วนดังนี้

พยัญชนะต้น

ข้อ ๒๗. พยัญชนะต้น คือ พยัญชนะตัวแรกที่ประสมกับสระ ทำให้อ่านออกเสียงแปรไปต่างๆ บางทีก็มีตัวเดียว บางทีก็มี ๒ ตัว ๓ ตัวประสมกัน พยัญชนะต้นที่มีตัวเดียวนั้นย่อมเห็นได้ตามแบบมาตราทั้ง ๙ ที่อธิบายมาแล้ว เช่นกา คี กาง กาก ขาย ขาม ขาว เป็นต้น บางทีก็เพี้ยนไปบ้างตามที่เปลี่ยนแปลงควบกล้ำรูปสระเสีย เช่น ทรัพย์, สมณะ ซึ่งควรเป็น ทอ–รอ–รัก–พอ–ยอ, สะมะณะ จะอธิบายในส่วนสระ

พยัญชนะประสม

ข้อ ๒๘. พยัญชนะที่ประสมกัน ๒ ตัว อยู่ในสระเดียวกันเรียกว่า พยัญชนะประสม ตามภาษาเดิมหรือภาษาอื่นเขาอ่านเสียงกล้ำกันเป็นพยางค์เดียว แต่ในภาษาไทยอ่านต่างๆ กัน บางทีก็เป็นแต่สักว่ารูปเป็นพยัญชนะประสม แต่อ่านเรียงกันเป็น ๒ พยางค์ อย่างมีสระประสมกันอยู่ด้วย เช่น พยายาท อ่าน พะ_ยา_ยาท, มัธยม อ่าน มัด_ทะ_ยม ฯลฯ บางคำก็อ่านกล้ำกันเป็นเสียงสระเดียวตามแบบเดิม เช่น กรีฑา, ปราสาท ฯลฯ เพราะฉะนั้นในภาษาไทยท่านจึงแบ่งพยัญชนะประสมออกเป็น ๒ พวก ดังนี้

(๑) อักษรนำ คือพยัญชนะ ๒ ตัวเรียงกันประสมสระเดียว แต่ออกเสียงเป็น ๒ พยางค์ คือพยางค์ต้นเหมือนมีสระประสมอยู่ด้วย พยางค์ที่ ๒ ออกเสียงตามสระที่ประสมอยู่ และพยางค์ที่ ๒ นี้ถ้าเป็นอักษรเดียว ต้องออกเสียงวรรณยุกต์และผันตามตัวหน้าด้วย เช่น แสม อ่าน สะ_แหม, ขวัส อ่าน ขะ_หวัส, เป็นต้น เว้นแต่ตัว ห นำอักษรเดียวหรือตัว อ นำตัว ย, ไม่ต้องออกเสียงตัว ห และตัว อ เป็นแต่ออกเสียงและผันตัวหลังตามตัว ห และตัว อ เท่านั้น เช่น หงอ หญ้าใหม, อย่า อยู่, เป็นต้น ถ้าตัวหน้าเป็นอักษรต่ำก็ดี หรือ

ตัวหลังไม่ใช่อักษะเดียวก็ดี ก็ไม่เปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ปรากฏแต่รูปเป็นอักษรนำเท่านั้น แต่อ่านอย่างเดียวกับคำเรียงพยางค์ เช่น พยาธิ อ่าน พะยาธิ, มัธยม อ่าน มัดธะยม เป็นต้น

คำจำพวกหนึ่งมีสระประสมทั้ง ๒ พยางค์ แต่อ่านพยางค์หลังเป็นเสียงวรรณยุกต์อย่างตัวหน้าคล้ายอักษรนำ เช่น คิลก อ่าน คิ–หลก, ประโยค อ่าน ปะระ–โหยก, เป็นต้น คำเหล่านี้เป็นพิเศษะนับว่าอักษรนำไม่ได้

(๒) อักษรควบ คือ พยัญชนะที่ควบกับตัว ร, ล, ว, มีเสียงกล้ำเป็นสระเดียวกันมี ๒ อย่าง คือ (ก) อักษรควบแท้ ได้แก่อักษรควบที่ออกเสียงพยัญชนะทั้ง ๒ ตัว เช่น กรุ, กลก, กว่า ฯลฯ (ข) อักษรควบไม่แท้ ได้แก่อักษรควบที่ออกเสียงแต่ตัวหน้าตัวเดียวบ้าง ออกเสียงกลายเป็นตัวอื่นไปบ้าง เช่น จริง, สร้วม, ไซร้, ทราย, ทรง, ทราม, ทราย เป็นต้น อักษรควบนี้กำหนดเสียงวรรณยุกต์และวิธีผันตามอักษรตัวหน้าอย่างอักษรนำเหมือนกัน

พยัญชนะที่ประสมกับตัว ร ล ว นี้ ถ้าอ่านเป็นเสียง ๒ พยางค์ก็ไม่นับว่าเป็นอักษรควบ เช่น อร่อย อ่าน อะ–หร่อย,

ตลาก อ่าน ตะ–หลาก, ตวาก อ่าน ตะ–หวาก ฯลฯ ดังนี้ ต้องนับว่าเป็นอักษรนำ

ส่วนสระ

ข้อ ๒๘. สระ ๓๒ ที่ประกอบขึ้นด้วยรูปสระ ๒๑ นั้น เมื่อประสมกับพยัญชนะเข้ามาตราทั้ง ๙ แม่นั้น ย่อมมีรูปผิดเพี้ยนไปจากเดิมบ้าง ดังนี้

(๑) ในแม่ ก กา โดยมากรูปสระคงที่ แต่มีเปลี่ยนแปลงบ้าง คือ

สระอะ โดยมากประวิสรรชนีย์ แต่บางคำลดวิสรรชนีย์ออกเสีย เช่น ณ อ ทนาย พนักงาน อนุชา ฯลฯ

สระออ ต้องเติมตัว อ เข้าด้วย เช่น มือ คือ ถือ ฯลฯ

สระเอาะ เมื่อประสมกับตัว ก ไม้โท ต้องลดรูปสระหมด ใส่แต่ไม้ไต่คู้ข้างบนดังนี้ก็ (เก้าะ) (แปลกอยู่คำเดียวเท่านี้)

สระออ โดยมากมีตัว อ เดียว แต่บางคำลดตัว อ เสีย เช่น ย, ย่ (ไม่) ทรลี ทรกรรม ฯลฯ

สระอัว คงรูปตามเดิม แต่หนังสือโบราณเปลี่ยนไม้ผัดเป็นตัว ว อย่าง ว หันก็มีบ้าง เช่น ท่วว ทวว หวว ฯลฯ

(๒) ในมาตรามีตัวสะกดทั้ง ๘ แม่ มีวิธีเปลี่ยนรูปสระเป็นแบบเดียวกัน แต่ต่างออกไปจากแม่ ก กา มากดังนี้

สระอะ เปลี่ยนวิสรรชนีย์เป็น (๑) ไม้ผัด เช่น กัก กัง กัน ฯลฯ (ถ้าตัว ว สะกดใช้ได้แต่ในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น อัว์หย อ่าน เอาหะยะ แต่ไทยใช้สระเอาแทน) (๒) เป็นอักษรหันซึ่งเรียกว่า ก หัน, ง หัน, น หัน, ร หัน, ฯลฯ ตามตัวสะกด เช่น ตกก, ตงง, ตันน, สรร เป็นต้น เหล่านี้มีในหนังสือโบราณโดยมาก. เดี๋ยวนี้ยังคงใช้อยู่แต่ ร หันเท่านั้น

สระเอะแอะ เปลี่ยนวิสรรชนีย์เป็นไม้ไต่คู้ เช่น เล็ก, เก็ง แข็ง ฯลฯ

สระโอะ ลดไม้โอ กับวิสรรชนีย์ออกเสีย เช่น กก กง ลด ฯลฯ (เว้นแต่ตัว ร สะกดไม่อ่านเป็นสระโอะ)

สระเอาะ ลดรูปสระเดิมหมด ใช้ตัว อ กับไม้ไต่คู้แทน เช่น น็อต, ล็อก, ฯลฯ

สระออ ถ้าตัว ร สะกด ลดตัว อ ออกเสีย เช่น กร พร กร ฯลฯ

สระเออะเออ เปลี่ยนวิสรรชนีย์ในสระเออะเป็นไม้ไต่คู้ เช่น เก็อก, เก็อง ฯลฯ ในแม่เกย ลดตัว อ ออกเสียก็ได้ทั้งสระเออะและเออ เช่น เก็ย เกย ฯลฯ รูปนี้ใช้แต่ภาษาไทย

ในภาษาบาลีและสันสกฤต ต้องอ่านเป็นเสียงสระเอ เช่น "เวเนยฺโย, เสยฺโยจะอ่านว่า 'เวเนอยโญ, เสอยโย' อย่างไทยอ่านไม่ได้. ฯลฯ นอกจากแม่เกยนี้แล้วมักจะเอาตัว อ เป็นพินทุ์ อิ ทั้งสองสระ เช่น เก็ก เกก เก็ง เกง ฯลฯ

สระเอียะเอือะ เปลี่ยนวิสรรชนีย์เป็นไม้ไต่คู้ เช่น เกี๊ยก เกี๋ยง, เกือก เกื๋อง ฯลฯ (แต่ไม่มีที่ใช้)

สระเอีย ตามหนังสือโบราณ ลดไม้หน้ากับพินทุ์ อีออกเสียก็มี เช่น วยง (เวียง) รยก (เรียก) ฯลฯ

สระอัวะอัว เปลี่ยนวิสรรชนีย์ของสระอัวะ เป็นไม้ไต่คู้ และลดไม้ผันออกเสียทั้งสองสระ เช่น ก็วก ก็วง, กวก กวง ฯลฯ

บรรดาพยางค์ทั้งหลายที่มีไม้ไต่คู้อยู่ข้างบน ถ้าจะใส่ไม้วรรณยุกต์ ต้องลดไม้ไต่คู้ออกเสีย เพื่อไม่ให้รุงรัง ตัวอย่าง เผ่น แล่น ร่อน ร้อน ฯลฯ ถึงแม้จะปนกับสระเสียงยาวก็สังเกตได้ด้วยความเคยชินว่าคำไหนสั้นคำไหนยาว เช่น 'ร่อน' สั้น 'ร้อน' ยาว เป็นต้น รูปสระนอกจากนี้ใช้คงตามเดิม.

(๓) อนึ่งสระเกินทั้ง ๘ ตัว เมื่อประสมกับพยัญชนะไม่เปลี่ยนแปลงรูปเลย แต่มีลักษณะแปลกกับรูปสระอื่นๆ อยู่ย่างดังนี้

ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ ๔ ตัวนี้ พื้นเสียงมีตัว ร, ล, ประสมอยู่ในตัวแล้ว ถึงจะเขียนโดยลำพังไม่ต้องมีพยัญชนะประสมก็ออกเสียงเป็นพยางค์หนึ่ง ครบตามวิธีประสมสามส่วน คือเหมือนกับ รึ รือ ลึ ลือ. ถ้าประสมกับพยัญชนะต้นเข้าก็มีเสียงอย่างอักษรควบ ดังนี้ กฤ กฤๅ กฦ กฦๅ อ่าน กรึ กรือ กลึ กลือ. แต่สระ ฤ นั้นอ่านได้ ๓ อย่าง คืออ่านเป็น ริ เช่น กฤตา (กริตา), อ่านเป็น รึ เช่น พฤกษ์ (พรึก), อ่านเป็น เรอ เช่น ฤกษ์ (เริก). โบราณอ่านเป็น รี ก็มีบ้าง เช่น ปฤชา (ปรีชา), เดี๋ยวนี้ไม่ใคร่ใช้แล้ว. สระ ฤๅ ฦ ฦๅ นั้น ออกเสียงคงที่

สระอำ ใอ ไอ เอา ๔ ตัวนี้ พื้นเสียงมีตัวสะกดอยู่ด้วย ดังอธิบายแล้ว, แต่ ใอ เอา ๒ ตัวนี้ เอาพยัญชนะบางตัวสะกดได้อีกเช่น ไมล, ไลฟ, ไคม, ไปป์, เอาน์ซ์, เปาน์ด์ เป็นต้น

ส่วนตัวสะกด

ข้อ ๓๐. ตัวสะกดนั้นคือพยัญชนะที่ประกอบอยู่ข้างท้ายสระ และมีเสียงประสมเข้ากับสระ ทำให้หนักขึ้นตามฐานของพยัญชนะ เช่น กา เป็น กาก กาง กาด กาน กาบ กาม กาย กาว เป็นต้น ท่านจัดไว้เป็นพวก ๆ ตามมาตราดังนี้ คือ แม่ กก มีพยัญชนะวรรค ก เว้นตัว ง เป็นตัวสะกด, แม่ กง ตัว ง สะกด แม่ กด วรรค จ, วรรค ฏ, วรรค ต, และ ศ ษ ส เว้นตัว ญ

ณ น เป็นตัวสะกด, แม่ กน ตัว ญ ณ น ร ล ฬ เป็น ตัว สะกด, แม่ กบ วรรค บ เว้น ตัว ม เป็น ตัว สะกด, แม่ เกย ตัว ย เป็น ตัว สะกด และ แม่ เกอว ตัว ว เป็น ตัว สะกด

ตาม นี้ ว่า ตาม ฐาน ของพยัญชนะ ที่ ควร จะสะกดได้ แต่มี พยัญชนะ บางตัว ซึ่งไม่ เคยใช้ สะกด เลย คือ ช ฅ ฉ ฌ ผ ฝ เหล่า นี้ ถึง แม้ จะ สะกด ก็ สะกดได้ ตาม หลัก ข้าง บน นี้

ตัว สะกด นั้น จะ มี สระประสม อยู่ ด้วย ก็ได้ ไม่มี ก็ได้ เช่น สุข ราช โพธิ ธาตุ แต่ ถ้า จะ อ่าน ออก เสียง ตัว สะกด ด้วย ก็ได้ เช่น คำ ข้าง บน นี้ อ่าน สุก–ขะ, ราก–ชะ โพก–ธิ, ธาก–ตุ. เมื่อ เป็น เช่น นี้ ต้อง นับ ว่า ตัว สะกด นั้น ทำ หน้าที่ ๒ อย่าง คือ เป็น ตัว สะกด ด้วย และ เป็น พยัญชนะ ต้น ของพยางค์ ต่อไป ด้วย, และ ตัว สะกด นี้ เป็น พยัญชนะ ประสม กัน ก็ได้ มี ลักษณะ ดัง นี้

(๑) อักษร นำ ใน จำพวก อักษร นำ นี้ ต้อง นับ พยัญชนะ ตัวนำ เป็น ตัวสะกด เพราะ ออก เสียง เป็น ตัวสะกด แต่ ตัว นำ หน้า ตัวเดียว เช่น ทิพย, แพทย ดังนี้ ตัว พ, ท เป็นตัวสะกด ตัวหลัง นับ เป็น ส่วน อื่น. ถ้า จะ อ่าน ออก เสียง ตัวสะกดด้วย ก็ต้องนับเป็น เหมือน อักษร นำ ที่เป็นพยัญชนะ ต้น ของพยางค์ ต่อไป อีกต่างหาก เช่น ทิพย อ่าน ทิบ–พะ–ยะ, วาสนา อ่าน วาด–สะ–หนา

(๒) อักษร ควบ. ในส่วน อักษร ควบ นี้ ถึงแม้ว่า จะ ออก

เสียง ตัวหน้า ตัว เดียว เป็น ตัว สะกด ก็ดี ต้อง นับ ว่า เป็น ตัวสะกด ทั้ง คู่ เพราะ มี เสียง กล้า กัน สนิท และ ถึง จะ อ่าน ตัว สะกด ด้วย ก็ ต้อง ออก เสียง เป็น พยัญชนะ ควบ เช่น บุตร จักร ต้อง อ่าน บุต–ตร, จัก–กร ดังนี้ เป็น ต้น

ยัง มี ตัวสะกด เป็น อักษร ควบ อีก พวกหนึ่ง คือ ตัว ร หรือ ตัว ห ควบ กับ ตัว อื่น ซึ่ง เนื่อง มา จาก สันสกฤต เช่น คำ ว่า ธรรม, นารถ, มารค, พรหม ในภาษา เดิม เขา อ่าน ตัว ร์ม ร์ถ ร์ค ห์ม ควบ กันสนิท ครั้น ตก มา ใน ภาษาไทย เขียน ธรรม, นารถ มารค, พรหม และออกเสียง ตัวหลัง เป็น ตัวสะกด ตัวเดียว เพราะ ตัว ร และ ห มี เสียง อ่อน กว่า ดังนี้ ธัม, นาท, มาก พรม, ถ้า จะออกเสียงตัวหน้าเป็น ตัว สะกด ก็ต้องการันต์ ตัว หลัง เสีย เช่น ธรรม์ สรรพ์ อ่าน ทัน, สัน ฯลฯ แต่ ถ้า ตัว หลัง มี เสียง อ่อน เช่น เดียวกัน ถึงไม่การันต์ ตัว หลัง ก็ออก เสียง ตัวหน้า เป็น ตัว สะกด เช่น พรหมจรรย, ไอศวรรย, อ่าน พรม–มะจัน, ไอ–สะหวัน, ไม่อ่านว่า พรม–มะจัย, ไอ–สะหวัย.

ตัวสะกดที่เป็น อักษร ควบเช่นนี้ ต้องนับเข้าในจำพวกควบไม่แท้ อย่างเดียวกับ จ ควบ ร (จริง) ซ หรือ ส ควบ ร (ไซร้, สรง) ท ควบ ร (ทรง) เป็นต้น

ส่วนวรรณยุกต์

ข้อ ๓๑. เมื่อเอา พยัญชนะ ประสมเข้า กับสระ แล้ว ก็อ่าน ออก เสียงได้ ถึง จะมี รูป วรรณยุกต์ หรือไม่มี ก็ดี เสียง วรรณยุกต์ ก็ เกิด ขึ้น เป็น เงา ตาม ตัว แต่ ถ้า เพิ่ม ตัว สะกด ขึ้น อีก ก็ ต้อง อ่าน ออก เสียงไป อีก อย่าง หนึ่ง ยางที เสียง วรรณยุกต์ ก็ ผิดไป ด้วย เหมือน กัน เช่น "มา" วรรณยุกต์สามัญ ถ้า เติม ตัว ก สะกด เข้า เป็น "มาก" เป็น วรรณยุกต์ โทไป ข้อนี้ ได้ อธิบายไว้ ชัด เจน แล้วใน ภาค ๑ ว่า ด้วย วรรณยุกต์

ส่วนตัวการันต์

ข้อ ๓๒. ตัว การันต์ นั้น คือพยัญชนะสุด ท้ายที่ไม่ต้อง การอ่านออกเสียง เป็นตัวสะกด หรือ เป็น พยัญชนะต้นของพยางค์ ต่อไป โดย มากมีไม้ ทัณฑฆาต บังคับ ข้าง บน แต่ยางที ก็ทิ้งไว้ ลอย ๆ ทราบได้ ด้วย ความ เคย ชิน แต่ พยัญชนะ ที่มีไม้ ทัณฑ ฆาต นั้นใช้ เป็น ตัว การันต์ แต่ ฉะเพาะใน ภาษาไทย เท่า นั้น ใน บาลี และ สันสกฤตใช้ เป็น ตัว สะกด ดัง กล่าว แล้ว

ตัว การันต์ นี้ มีไว้ เพื่อ รักษา รูป เดิม ของ ศัพท์ ให้ คงที่ อยู่ ศัพท์ ที่มีตัว การันต์ นั้น โดย มาก มัก มาจาก ภาษาบาลี และ สันสกฤต เพราะ ศัพท์ หนึ่ง ๆ ในภาษา เดิม เขาออกเสียงเป็น

หลาย พยางค์ โดย มาก, แต่ ภาษาไทยเราพูดช้า ต้องการน้อย พยางค์ จึงเอา พยางค์หลัง มาเป็น ตัวสะกด เสียบ้าง การันต์ เสียบ้าง เช่น สุ–ข, ชา–ตุ, โย–ช–น, กาญ–จ–น อ่านสุก, ชาด โยค, กาน, เป็นต้น ครั้นจะทิ้ง ตัวการันต์เสีย ก็กลัวจะเสียรูปศัพท์เดิม ทำให้ความเคลื่อน คลาดไป

ตัวสะกด และตัวการันต์นั้น อยู่ข้างจะปนกัน ควรสังเกตดังต่อไปนี้

พยัญชนะ ตัวเดียว ถ้าไม่ต้องการ เป็นตัวสะกด หรืออ่านเป็นอีก พยางค์หนึ่งแล้ว ก็นับว่าเป็น ตัวการันต์ ควรใส่ไม้ทัณฑฆาตเสีย เช่น ธรรมสังการ์, ต้นโพธิ์ เป็นต้น แต่ถ้าออกเสียง เป็นตัวสะกดแล้ว ต้องนับว่าเป็น ตัวสะกด ไม่ต้องมีไม้ทัณฑฆาต เช่น ชาตุ, อลังการ, มหาโพธิ เป็นต้น

อักษร ควบทั้งปวง ต้องนับว่าเป็น ตัวสะกดทั้งคู่ เว้นแต่อักษร ควบไม่แท้ ที่มีเสียง ตัวหน้าอ่อน คือ ร ควบกับตัวอื่น ถ้าต้องการเอาตัว ร สะกดตัวเดียว เช่น ธรรม์, สรรค์ ดังนี้ ตัวหน้าเป็นตัวสะกด ตัวหลัง คือ ม, ค, เป็นตัวการันต์ ควรใส่ไม้ทัณฑฆาตเสีย

อักษรนำทั้งปวง ตัวนำเป็นตัวสะกด ตัวตามหลังถ้าไม่อ่านเป็น พยางค์ต่อไป ต้องนับว่าเป็น ตัวการันต์ เช่น ทิพย์ กฤษณ์

ดังนี้ พ และ ย เป็นตัวสะกด บ และ ณ เป็นตัวการันต์ บางที ท่านก็ไม่ใช้ไม้ทัณฑฆาต ดังนี้ ทิพย กฤษณ

ตัวการันต์นี้ เป็นพยัญชนะ ตัวเดียวก็มี, เป็นอักษรควบ หรือนำก็มี, สองตัวเรียงกันก็มี, มีรูปสระประกอบอยู่ด้วยก็มี ดังนี้ ตัวเดียว_สงฆ์, อักษรควบ_พักตร์, อักษรนำ_สักษณ์, สองตัวเรียงกัน_กาญน์, มีรูปสระประกอบ_ประยงค์, สุทธิ์, ยงสุ์ ฯลฯ โดยมากมักอยู่ท้ายพยางค์ ท่านจึงเรียกว่าการันต์ แปลว่าอักษรสุดท้าย

วิธีกระจายอักษร

ข้อ ๓๓. เมื่อได้อธิบายวิธีประสมอักษรให้ผู้เรียนเข้าใจตลอดแล้ว ต่อไปนี้ จะวางแบบวิธีกระจายอักษรไว้ให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีกระจายอักษรนี้ ต่างกับการบอกวิธีเขียน (ที่เรียกว่าสะกดตัว) เพราะการบอกวิธีเขียนนั้น เขียนอย่างใดก็บอกอย่างนั้น เช่น "พัน" ก็บอกว่า พ (พาน) ไม้ หัน (หนุ) สะกด ไม่ชี้แจงโดยถี่ถ้วนว่าสระอะไร, วรรณยุกต์อะไร, เป็นต้น แต่วิธีกระจายอักษรนั้นต้องบอกโดยถี่ถ้วนทุกส่วนของพยางค์ เป็นเครื่องฝึกซ้อมความเข้าใจในลักษณะตัวอักษร และวิธีประสมอักษรให้แม่นยำขึ้น, ให้นักเรียนกระจายตามระเบียบต่อไปนี้

(๑) ต้องบอกส่วนของพยางค์เรียงตามลำดับดังอธิบายมาแล้ว คือ ๑. พยัญชนะต้น ๒. สระ ๓. ตัวสะกด ๔. วรรณยุกต์ (ถ้าไม่มีตัวสะกด วรรณยุกต์ต้องอยู่รองสระ,) ๕. ตัวการันต์

(๒) ในส่วนพยัญชนะต้น ถ้าเป็นพยัญชนะประสม ต้องบอกว่าเป็นอักษรนำหรืออักษรควบด้วย ถ้าระกระจายด้วยปากเมื่อบอกตัวพยัญชนะที่ซ้ำกัน ต้องออกชื่อของพยัญชนะนั้นๆ ด้วย เช่น ค ควาย, ฆ ระฆัง ฯลฯ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ

(๓) ในส่วนสระ ให้บอกตามเสียงสระ เช่น สระเอะ สระแอะ ฯลฯ ไม่ต้องบอกตามรูปสระว่า ไม้หน้า, วิสรรชนีย์ ฯลฯ แต่สระใดลดรูปหรือเปลี่ยนแปลงไป ต้องบอกว่าลดรูปหรือเปลี่ยนแปลงเป็นอะไรด้วย

(๔) นฤคหิต (ं) ที่แทน ง และ ม ใช้ในภาษาบาลีและสันสกฤต ต้องนับว่าเป็นส่วนตัวสะกด เช่นในคำว่า "กึ" ให้กระจายว่า พยัญชนะต้น ก, สระ อึ นฤคหิตแทน ง (บาลี) แทน ม (สันสกฤต) สะกด, แต่ถ้าเป็นสระ อึ หรือ อำ จึงบอกว่า สระ อึ หรือ อำ อย่างสระอื่น

(๕) ในพวกสระเกิน_สระ ใ ไ ถ้ากระจายปากเปล่า

ต้องบอกรูปด้วยว่า สระ ใอ ไม้ม้วน, สระ ไอ ไม้มลาย. แต่สระ ฤ นั้นอ่านหลายอย่าง. ต้องบอกเสียงอ่านด้วยว่า สระ ฤ อ่านเสียง ริ, รึ, หรือ เรอ

(๖) ในส่วนวรรณยุกต์นั้น ต้องบอกว่าวรรณยุกต์อะไร มีรูปหรือไม่มีรูป, ที่มีรูปต้องบอกว่ารูปไม้อะไร

จงดูตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างกระจายอักษร

ข้อ ๓๔. ก. "ดี" คำพยางค์เดียว

พยัญชนะ ต้น ด

สระ เอาะ เปลี่ยนรูปเป็นไม้ได้กู้

วรรณยุกต์ โท ไม่มีรูป

ข. "ไวพจน์" คำ ๒ พยางค์

ไว พยัญชนะ ต้น ว

สระ ใอ (ไม้มลาย)

วรรณยุกต์ สามัญ

พจน์ พยัญชนะ ต้น พ (พาน)

สระ โอะ ลดรูป

	ตัวสะกด	ๆ	
	วรรณยุกต์	ตรี	ไม่มีรูป
	ตัวการันต์	ฆ	

ค. "กฤษณา" คำ ๓ พยางค์

กฤษ—	พยัญชนะต้น	ก	
	สระ	ฤ	อ่านเสียง
	ตัวสะกด	ษ	อักษร นำ
	วรรณยุกต์	เอก	ไม่มีรูป
ษ—	พยัญชนะต้น	ษ	
	สระ	อะ	ลดรูป
	วรรณยุกต์	เอก	ไม่มีรูป
ณา	พยัญชนะต้น	ณ	(เณร)
	สระ	อา	
	วรรณยุกต์	จัตวา	ไม่มีรูป (เพราะ ษ นำ)

ฆ. ถ้ามีหลายคำด้วยกัน จะทำตารางกระจายดังนี้ก็ได้

เนื่น, เคล็ด, วรรค, ขรรค์, สยมพร, หน้าที่

คำ	พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	ตัว สะกด	วรรณยุกต์	ตัวการันต์
เนื่น	เนื่น	น	เออ, แปลง อ เป็น อื	น	โทไม้ เอก	—
เคล็ด	เคล็ด	ค ควบ ล	เอะ แปลงวิสรรชนีย์เป็นไม้ ไต่คู้	ด	ตรี ไม่มีรูป	—
วรรค	วรรค	ว	อะ แปลงวิสรรชนีย์เป็น ร หัน	ร ควบ ค	,, ,,	—
ขรรค์	ขรรค์	ข	อะ ,,	ร อักษรควบ	จัตวา ,,	ค
สยมพร	ส	ส อักษรนำ	อะ ลดรูป	—	เอก ,,	—
	ยม	ย	โอะ ,,	ม	จัตวา ,,	—
					เพราะสนำ	
	พร	พ	อ ,,		สามัญ	—
หน้าที่	หน้า	น, ห นำ	อา	—	โท ไม้ โท	—
	ที่	ท	อี	—	โทไม้ เอก	—

ภาคที่ ๓ ลักษณะใช้อักษร

คำอธิบาย

ข้อ ๓๕. เมื่อผู้ศึกษาทราบลักษณะอักษร และวิธีประสมอักษร แล้ว ก็พอจะเขียน และอ่าน เป็นเสียง แทน คำ พูดได้ แต่ยังไม่ถูกต้อง ตามระเบียบ ที่ท่านนิยมใช้กัน เพราะฉะนั้น

ในภาคนี้จะอธิบายลักษณะใช้อักษรไว้เพื่อเป็นหลักแต่งความรู้และความสังเกตต่อไป

การใช้ตัวอักษร คือ เขียนและอ่านให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ทานนิยมกันนั้น ต้องอาศัยหลัก คือ (๑) วิธีแผลงอักษร (๒) สนธิ คือวิธีเชื่อมคำพูดให้ติดต่อกัน (๓) วิธีเขียน (๔) วิธีอ่าน ดังจะอธิบายต่อไปนี้

วิธีแผลงอักษร

ข้อ ๓๖. วิธีแผลงอักษรนั้น คือวิธีเปลี่ยนแปลงตัวอักษรด้วยวิธีต่าง ๆ ให้ผิดจากรูปเดิมของคำในภาษาไทยบ้างภาษาอื่นบ้าง เพื่อจะใช้ในการแต่งคำประพันธ์ หรือเรียบเรียงคำพูดให้สละสลวยเป็นข้อใหญ่ ๆ และวิธีแผลงอักษรที่เรานำมาใช้นี้ย่อมอาศัยหลักในภาษาอื่นดังต่อไปนี้

(๑) อาศัยหลักในภาษาเขมร ซึ่งเขามีวิธีแผลงคำพูดให้มีความต่างกันออกไป เช่น 'ชิ' (ชี่) แผลงเป็น "ชำนิ" (เครื่องชับชี่ เช่น ยานพาหนะ), 'กู' (วาดเขียน) แผลงเป็น 'คำนู' (รูปภาพที่ได้วาดเขียนไว้) ฯลฯ และเติมพยางค์เข้าข้างหน้าคล้ายอุปสรรค เช่น 'หัด' '(ฝึกหัด) 'เรียน' (เล่าเรียน)

เติม 'ยิ' (ย็อม) เข้าเป็น 'ยิหัด' และ 'ยิเรียน' ซึ่งแปลว่า ให้ฝึกหัด ให้เล่าเรียน ฯลฯ วิธีเหล่านี้เรานำเอามาใช้ในภาษาไทยเราโดยมาก เช่น เกิด, กำเนิด. จ่าย, จำหน่าย. ตรวจ, ตำรวจ. และ เกิด ยังเกิด. วาย ยังวาย เหล่านี้เป็นต้น ทางหนึ่ง

(๒) เนื่องจากอักขรวิธีในภาษาบาลี และ สันสกฤต เช่น วิธีพฤทธิอิเป็นไอ. อุ, เป็นเอา ฯลฯ ก็ดี, เปลี่ยนพยัญชนะก็ดี, เติมพยัญชนะเข้ามาที่เรียกว่าลงพยัญชนะอาคมก็ดี เป็นต้นนี้ทางหนึ่ง

(๓) เนื่องจากชาวอินเดียที่ใช้ภาษาปรากฤต ได้นำเอาภาษาสันสกฤตเข้ามาสอนเรา แต่เขาเรียกเสียงตัวอักษรเพี้ยนไปตามภาษาปรากฤตของเขา เช่นเรียกตัว 'ต' เป็นเสียงตัว 'ด' โดยมาก ตัวอย่าง มาตา, เรียก มาดา, เตโช เรียก เดโช ฯลฯ และเสียงตัว ว มักเรียกเป็นเสียงตัว 'พ' ในภาษาบาลี แทบทั้งหมดเป็นต้นอีกทางหนึ่ง

คำที่เปลี่ยนแปลงไปตามหลักที่มาทั้ง ๓ ทางนี้ แหละท่านรวมเรียกว่า คำแผลง ๐ และคำแผลงเหล่านี้ถ้าจะย่นย่อเข้าแล้ว ก็รวบรวมได้ว่ามีวิธีแผลงอยู่ ๓ ประเภท คือ ๑. วิธีแผลงสระ ๒. วิธีแผลงพยัญชนะ และ ๓. วิธีแผลงวรรณยุกต์ดังต่อไปนี้:—

วิธีแผลงสระ

ข้อ ๓๗. สระที่จะแผลงเป็นอื่นนั้นโดยมากมาจากคำในภาษาบาลีและสันสกฤต ครั้นตกมาในภาษาไทยก็เปลี่ยนแปลงไปตามเสียงสระในภาษาไทย ที่เป็นสระในคำไทยก็มีบ้างแต่น้อย จะกล่าวตามลำดับนี้

สระ อะ แผลงเป็นสระ อา เช่น สัณฑ์ เป็น สาณฑ์ (ไพรสาณฑ์) ศัสตระ (เหล็กมีคม) เป็น ศาสตรา, อสัตย์ เป็น อาสัตย์ และคำที่ใช้ในคำประพันธ์ เช่น 'พฤกษชาติ, มัจฉชาติ' เป็น 'พฤกษาชาติ, มัจฉาชาติ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อิ เช่น วชิร เป็น วิเชียร ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อุ เช่น เชตวน เป็น เชตุพน, โภกขุน เป็น โภกษุน, ชัมพุนท เป็น ชมพูนุท, สัมมติ เป็น สมมุติ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอะ เช่น วัชร เป็น เพ็ชร, ปัญจ เป็น เบญจ, วัจจ เป็น เว็จ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอะ เมื่อมีตัวสะกดนอกจากตัว ย และ ร แต่คงรูปไว้ตามเดิม เช่น ปะทะ เป็น ยท, คะชะ เป็น คช, นันท เป็น นนท์ ฯลฯ

แผลงเป็น สระ อะ เมื่อมีตัว ร สะกดหรือตามหลังแต่คงรูปไว้ตามเดิม เช่น วะระ เป็น พร, จะระ เป็น จร ฯลฯ

เมื่อประสมอยู่กับพยัญชนะท้ายคำ ซึ่งใช้เป็นตัวสะกด มักลดเสียง สระ อะ เสีย เช่น สุขะ เป็น สุข (สุก) ภะยะ เป็น ภัย (ไพ), วิธะ เป็น วิธ (วิถ) ฯลฯ

เมื่อประสมอยู่กับพยัญชนะท้ายคำ แปลง เป็น อา, อี, อิน, เอศ และอื่นๆ ก็มี (มักใช้ในการแต่งคำประพันธ์เพื่อให้คล้องจองกัน) เช่น กายะ เป็น กายา, กายี, กายิน กาเยศ ฯลฯ

แผลง อะ แห่ง ระ ที่ควบกับตัวอื่นเป็น ร (เรียก ร หัน) เช่น กระโชก เป็น กรรโชก, ทระทึง เป็น ทรรทึง สระเสริญ เป็น สรรเสริญ ฯลฯ

ลดสระอะที่อยู่ต้นคำเสียก็มี เช่น อนุช, เป็น นุช อภิรม เป็น ภิรม ฯลฯ

เมื่อมีตัว ม อยู่ข้างหลังแผลงเป็นสระ อา, และมีตัว ว อยู่ข้างหลังแผลงเป็นสระ เอา เช่น อมาตย์, อมรินทร์ เป็น อำมาตย์, อำมรินทร์ และ นะวะ, จะวะนะ เป็น เนาว, เจาวน์ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอาะ เช่น ปัณฑะกะ เป็น ปั๋ณเฑาะก์, ศัระหะ เป็น เศราะห์ ฯลฯ

สระ อา เมื่อประสมอยู่กับ พยัญชนะ ท้าย ศัพท์ ลด เสีย ก็มีบ้าง เช่น ศาลา เป็น ศาล, ฉายา เป็น ฉาย ฯลฯ

สระ อิ แผลงเป็น สระ อึ เช่น ลิงคะ เป็น ลึงค์, อธิกะ เป็น อธึก, ศึกษา เป็น ศึกษา, สิง เป็น สึง ฯลฯ

แผลงเป็น สระ เอ เช่น ศิลา เป็น เศลา, วิตาน เป็น เพดาน ฯลฯ

แผลงเป็น สระ ไอ เช่น พิจิตร เป็น ไพจิตร, วิหาร เป็น ไพหาร ฯลฯ

แผลงเป็น สระ เอีย เช่น คิร เป็น เคียร, พาหิระ เป็น พาเหียร ฯลฯ

สระ อี แผลงได้อย่าง สระ อิ คือ เป็น สระ อึ เช่น อนีกะ เป็น อนึก, เป็น สระ เอ เช่น สีมา เป็น เสมา, เป็น สระ เอีย เช่น จีร เป็น เจียร, กษีณ เป็น เกษียณ ฯลฯ

แผลงเป็น สระ อิ เช่น นีละ เป็น นิล, หีนชาติ เป็น หินชาติ ฯลฯ

แผลงเป็น สระ อิ เช่น วีช เป็น พิช ฯลฯ

สระ อิ กับ อี นี้ในการแต่งคำประพันธ์ใช้กลับกันบ้างเพื่อต้องการ สัมผัส และ ครุ, ลหุ

สระอุ แผลงเป็นสระ อู เช่น ไวปุล์ย เป็น ไพบูลย์ ไวทุร์ย เป็น ไพทูรย์, อาตุร เป็น อาตูร ฯลฯ

แผลงเป็น อ ร เช่น อุชุ เป็น อรชร, สาธุ, เป็น สาธร ฯลฯ

แผลงเป็น อ ว เช่น สินธุ เป็น สินธว ฯลฯ

แผลงเป็น อุ ว เช่น สุภาวะ เป็น สุวภาพ, สุคันธะ เป็น สุวคนธ์ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอะ เมื่อมีตัวสะกด คือ ลดคืน อุ เสีย เช่น ทุก เป็น ทก, ทุ่ง เป็น ท่ง ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอ เช่น ปุราณ, เป็น โบราณ, สุภาค เป็น โสภาค ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอา เช่น สุวภาพ เป็น เสาวภาพ, สุวคนธ์ เป็น เสาวคนธ์ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อัว เช่น ยุรยาตร เป็น ยวรยาตร ปริปุร์ณะ เป็น บริบวรณ์ ฯลฯ

สระอุ มักแผลงกลับกันได้กับสระอุเมื่อใช้แต่งคำประพันธ์

สระเอ แผลงเป็นสระ ไอ เมื่อตัวมี ย สะกด เช่น เวย์ยากรณ์ เป็น ไวยากรณ์, เวเนย์ยะ เป็น เวไนย ฯลฯ

สระเอ นี้ มักแผลงมาจากสระ อิ แล้วเลยแผลงเป็นสระ ไอ อีกทีหนึ่ง เช่น หิรัญญะ เป็น เหรัญ, ไหรญ ฯลฯ

สระไอ เมื่อมีตัวสะกดแผลงเป็นสระ แอ เช่น ไวทย์ เป็น แพทย์, ไสน์ยา เป็น แสนยา, ไทศ์ย เป็น แทศย์, ไวศย์ เป็น แพศย์ ฯลฯ

สระโอ แผลงเป็น อ ว เช่น โอสาห เป็น อวสาน, โอ ตาร เป็น อวตาร ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอา เช่น โอฬาร เป็น เอาฬาร, โมฬี เป็น เมาฬี ฯลฯ

สระโอ นี้ มักแผลงมาจากสระ อุ แล้วแผลงเป็นสระ เอา อีกทีหนึ่ง เช่น ปุราณ เป็น โบราณ, เปาราณ ฯลฯ

วิธีแผลงพยัญชนะ

ข้อ ๓๘. วิธีแผลงพยัญชนะนี้ เนื่องมาจากวิธีสนธิในภาษาบาลีบ้าง เกิดขึ้นในภาษาไทยบ้าง จะวางไว้พอเป็นหลักดังนี้

(๑) แผลงพยัญชนะตัวหน้าของอักษรนำหรืออักษรควบให้มีสระ อำ ประสมอยู่ด้วย เช่น ธรรส เป็น ธำรัส, แสลง เป็น สำแลง, ครบ เป็น คำรบ, กราบ เป็น กำราบ ฯลฯ

(๒) ประกอบ "อำน" เข้ากับพยัญชนะต้น เช่น เกิด

เป็น กำเนิด, คุณ เป็น คำนุณ, โทษ เป็น ทำโนทย์, เดิร เป็น กำเนิร, ทูล เป็น ทำนูล ฯลฯ

(๓) ควบตัว ร เข้ากับพยัญชนะต้นตัวหน้า เช่น กะทิ เป็น กระทิ, ระเข้ เป็น ระเข้, ชะอุ่ม เป็น ชระอุ่ม, ตะบอง เป็น ตระบอง ฯลฯ

(๔) แผลง ข เป็น กระ, กำ, กำห, และขน, เช่น ขาย เป็น กระขาย, ขจร เป็น กำจร, ขลัง เป็น กำลัง, แขง เป็น กำแหง, ขก เป็น ขนก, ขาน เป็น ขนาน ฯลฯ

(๕) แผลง ฉ เป็น จำ, ชำ, ฉล, และ ประจ, เช่น ฉงาย เป็น จำงาย, ฉลุ เป็น ชำลุ, เฉียง เป็น เฉลียง, เฉิด เป็น ประเจิด (แผลงต่อไปเป็น 'บรรเจิด' ก็ได้) ฯลฯ

(๖) แผลง ช เป็น ชำร เช่น ชะ เป็น ชำระ, ช่วย เป็น ชำร่วย ฯลฯ

(๗) แผลง ฏ เป็น ฏ และ ต เป็น ต เช่น ฏีกา เป็น ฏีกา, ตารา เป็น ตารา, คำรุ (จาก 'ตรุ') เป็น คำรุ ฯลฯ

(๘) แผลง ถ เป็น ถำ, ถล, และ ตัง, เช่น ถกล เป็น ถำกล, ถก เป็น ถลก, ถวาย เป็น ตังวาย ฯลฯ

(๙) แผลง ท เป็น ชำ เช่น เทราะ เป็น ชำเราะ, ทรุด เป็น ชำรุด, แทรก เป็น ชำแรก ฯลฯ

(๑๐) แผลง บ เป็น ผ, เช่น บวก เป็น ผนวก, บวช เป็น ผนวช ฯลฯ

(๑๑) แผลง ป เป็น บ เช่น ปารมี เป็น บารมี, ปรุง เป็น บำรุง ฯลฯ

(๑๒) แผลง ผ เป็น ประ, และ ผ, เช่น ผาญ เป็น ประหาญ, ผสาน เป็น ประสาน, แผก เป็น แผนก ฯลฯ

(๑๓) แผลง พ เป็น ไพ, และ พิ, เช่น เพราะ* เป็น ไพเราะ, พิศ เป็น พินิศ ฯลฯ

(๑๔) แผลง ร เป็น ฤ, ระง, ระย, และ ร้าย เช่น รติ เป็น ฤดี, รม เป็น ระงม, รำ เป็น ระบำ, ราญ เป็น รำบาญ ฯลฯ

(๑๕) แผลง ล เป็น ลย, ลม, และ มล, เช่น ลัก เป็น ละลัก, โลภ เป็น ละโมภ, ลาว เป็น มลาว, ลนลาน เป็น มลน มลาน, ลัก เป็น มลัก ฯลฯ

(๑๖) แผลง ส เป็น สว, และ สัน, เช่น สาง เป็น สวาง, สรวง เป็น สันรวง ฯลฯ

พยัญชนะที่เป็นตัวสะกด และการันต์ ยังมีวิธีใช้แตกต่างออกไปจากภาษาเดิมอีก มีข้อสำคัญควรจะสังเกต ดังต่อไปนี้

---

* คำนี้เขมรเป็น 'พิเราะ' คำ 'ไพเราะ' น่าจะแผลงจาก 'พิเราะ' ของเขมรอีกได้.

(๑) พยัญชนะที่เป็นพยางค์ท้ายของศัพท์เดิม แผลงมาเป็นตัวสะกดในภาษาไทยโดยมาก เช่น สุจฺ เป็น สุช (สุก) นาคะ เป็น นาค (นาก) นิติ เป็น นิติ (นิต) ชาตุ เป็น ชาตุ (ชาต) เป็นต้น

(๒) คำบาลีเอามาลดตัวสะกดเดิมออกเสีย เหลือไว้แต่ตัวตามหลังเป็นตัวสะกด บางทีก็อ่านออกเสียงด้วย ที่ใช้ชุกชุมนั้นคือคำที่มีตัวสะกดและตัวตามเป็น ญฺจ, ชฺช, ณฺฌ, ฏฺฏ, ฏฺฐ, ฑฺฒ, ตฺติ, ทฺท, นฺน, สฺส, เช่น กิญฺจ, เวชฺช, ปุณฺณ, วฏฺฏ, อฏฺฐ, วฑฺฒน, สมยตฺติ สมุทฺท, โสตาปนฺน, โสมนสฺส, เราใช้เป็น กิจ, เวช, บุญ, วัฏ, อัฐ, วัฒน์, สมัย สมุท, โสดาบัน, โสมนัส ดังนี้เป็นต้น

ที่ลดเสียเช่นนี้ ก็เพื่อจะกันไม่ให้รุงรัง เพราะภาษาไทยเราออกเสียงพยัญชนะตัวเดียวเป็นทั้งตัวสะกดและอ่านออกเสียงด้วยก็ได้ เช่น ราชการ อ่านราด-ชะการ เป็นต้น แต่มีที่เสียอยู่ทางหนึ่ง คือทำให้พันเผือ ไม่รู้ได้ว่าศัพท์เดิมเป็นตัวซ้อน (สองตัว) หรือตัวเดียว เช่น กิจ, สุจริต, วิชา, ชัชวิช ซึ่งศัพท์เดิมเป็น กิจฺจ, สุจริต, วิชฺชา, ชะชะ และวิชชะ เป็นต้น และในที่ต้องการลหุ ใช้เป็น กิ-จะ วิ-ชา เช่นนี้ ยิ่ง

ทำให้เสียงแปลกจากเดิมซึ่งเขียน กิก–า, วิก–ชา ใช้ที่เดียว เพราะฉะนั้นเพื่อกันข้อนี้ ควรเขียนตามรูปเดิมเช่น กิกา, วิกชา ฯลฯ ดีกว่า

วิธีแผลงวรรณยุกต์

ข้อ ๓๙. คำบาลีและสันสกฤต ซึ่งไม่กำหนดเสียงวรรณยุกต์ ครั้นตกมาในภาษาไทย เราอ่านตามเสียงอักษรสูง กลาง ต่ำ ของเรา ไม่ต้องใช้ไม้วรรณยุกต์ แต่มีบางคำที่แผลงออกไปจากนี้ คือ

(๑) เปลี่ยนวรรณยุกต์เขียนอย่างอักษรนำ คือศัพท์เดิมเขียนคำเรียงพยางค์ แต่เราอ่านตามวิธีอักษรนำ ทำให้เสียงวรรณยุกต์แผลงออกไปจากที่เคยอ่าน เช่น กากนิก ใช้อ่านเขียน กากะหนิก, ติลก เขียน ติหลก, วาสนา เขียน วาส–สะหนา, ศาสนา เขียน ศาส–สะหนา, อเนก เขียน อะเหนก ซึ่งควรจะอ่านเขียน กากะนิก, ติลก, วาสสะนา, สาสสะนา, อะเนก ดังนี้เขียนต้น

(๒) คำที่มีตัว ห การันต์ใช้เติมไม้เอกลง เช่น วิเท่ห์, สนเท่ห์, พ่าห์, เสน่ห์, โล่ห์, ไม่ห์ ฯลฯ

(๓) คำไทยที่ไม่มีไม้วรรณยุกต์ ใช้เติมไม้วรรณยุกต์

ลงบ้างก็ได้ เช่น จึง, จุง, ย, ดัง, แล, เพียง, เย็น จึ่ง, จุ่ง, ย่, ดั้ง, แล้, เพี้ยง ฯลฯ

ที่ใช้เช่นนี้มักเย็นด้วยต้องการ เอก, โท ในการแต่งโคลงและร่าย บางที่ก็กลับอักษรสูงเย็นต่ำ หรือกลับต่ำเย็นสูง เช่น เผ้า เย็น เพ่า, ช่วย เย็น ฉ้วย ฯลฯ วิธีนี้ท่านเรียกว่า 'เอกโทษ' หรือ 'โทโทษ' ตามที่ใช้เอกผิดหรือโทผิดเดี๋ยวนี้ไม่ใคร่จะนิยม เพราะเย็นวิธี 'ขอไปที' ซึ่งทำให้เนื้อความคลาดเคลื่อนได้

หลักเทียบคำบาลีและสันสกฤต

ข้อ ๔๐. มีคำไทยมากที่เราใช้เขียนได้ทั้ง ๒ อย่าง เช่น นิ, ภิกขุ จะเขียนเย็น นิทย์, ภิกษุ ก็ได้ ที่เย็นเช่นนี้ ไม่ใช่เราเอามาแผลงใช้ในภาษาไทย เย็นด้วยที่มาต่างกัน คือ นิ, ภิกขุ เย็นภาษาบาลี. นิทย์ ภิกษุ เย็นภาษาสันสกฤต, บางคำเราใช้ภาษาบาลี, บางคำเราใช้ภาษาสันสกฤต แต่บางคำเราก็ใช้ทั้งคู่ ยากที่จะสังเกตว่าเย็นคำภาษาไหน หรือแผลงมาจากภาษาไหน ต่อไปนี้จะวางหลักไว้เพื่อเย็นที่สังเกตได้บ้างดังนี้

(๑) สระ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ และตัว ศ ษ นี้ มีในภาษาสันสกฤต ไม่มีในภาษาบาลี คำที่มีอักษรเหล่านี้ต้องมาจากสันสกฤต ที่เราแผลงมาใช้ก็มีบ้างแต่น้อย เช่น "อังกฤษ ศอก ศึก" เป็นต้น

(๒) คำบาลีไม่ใคร่มีพยัญชนะประสม (คือควบกัน เช่น ก์ย, ก์ร ท์ย ท์ร ฯลฯ) มากเหมือนสันสกฤต ทั้งส่วนพยัญชนะต้นและตัวสะกด ตัวสะกดในภาษาบาลีมีหลักที่จะสังเกตดังนี้

ก. ตัวสะกดต้องมีตัวตามด้วย จะมีตัวเดียวไม่ได้ และต้องเป็นพยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๕ และตัว ย ล ว ส ห (ตัว ห สะกดได้บ้างเช่นพ์รห์มา) จึงจะสะกดได้

ข. ส่วนตัวตามนั้นก็มีที่สังเกต คือพยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ตามตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๑ เช่น สกฺก, ทุกฺข, สจฺจ, อจฺฉ ฯลฯ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ตามหลังตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๓ เช่น วคฺค, พยคฺฆ ฯลฯ, พยัญชนะทั้ง ๕ ตัวตามหลังตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๕ ในวรรคของมันได้ เช่น วงฺก, อุญฺฉา, ทณฺฑ สนฺธิ, สมฺมา ฯลฯ ในเศษวรรคตัว ย ล ส ตามหลังตัวเองได้ เช่น เสยย, สลฺล, ผสฺส ฯลฯ แต่ตัว ย

ร ล ว ห ตามหลังตัวสะกดหรือไม่ใช่ตัวสะกดก็ได้ เช่น พยาฆาท, อคฺฆาคาร, พฺรหฺม, เกฺลส, อวฺหย อารุฬฺห ฯลฯ

(๓) ส่วนตัวสะกดในภาษาสันสกฤตนั้นตัวเดียวก็สะกดได้ เช่น มนสฺ, ตสฺกินฺ ฯลฯ และตัว ร ก็สะกดได้และมีใช้ชุก ชุม ด้วย เช่น ธรฺม, สรฺว, ทีรฺฆ ฯลฯ ส่วนตัวตามหลังนั้นมีกำหนดคล้ายบาลี แต่ต่างวรรคกันก็ตามหลังกันได้ เช่น ฤกฺษ, มุกฺต, ปุทฺคล, สปฺต, สนิคฺธ ฯลฯ

ข้อ ๔๑. คำบาลีและสันสกฤตมีมูลรากเป็นอันเดียวกัน แต่ใช้ตัวอักษรแตกต่างกันไป จะคัดมาเทียบไว้พอเป็นหลักที่สังเกตดังนี้

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
อ ะ กับ อา	อสฺสม	อาศฺรม	อาศรม
	กนฺตา	กานฺตา	กานดา
	รฏฺฐ	ราษฺฏร	ราษฎร
อ ะ กับ ฤ	ถตา	กฤตา	ถตา, กฤตา
	มถก	มฤตก	มฤตก
	อมต	อมฤต	อมฤต

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
อิ กับ ฤ	อิกฺข	ฤกฺษ(เริกฺษ)	ฤกษ (เริกษ์)
	อิทฺธิ	ฤทฺธิ	ฤทธิ์
	อิสี	ฤษี	ฤษี, ฤาษี
อิ หริอ เอ กับ ไอ	อิสฺสริย	ไอศฺวรฺย	ไอศวรรย์
	เอราวณ	ไอราวณ	เอราวัณ
	เกลาส	ไกลาส	ไกลาส, ไกรลาส
	เมคฺติ	ไมตฺรี	ไมตรี
อุ กับ ฤ	อุตุ	ฤตุ	ฤตุ
	อุชุ	ฤชุ	อรชร
	ปีตุ	ปีตฤ	บิดร
กฺก กับ กฺร, กฺล, รฺก	กฺกฏ	กฺรฺ	กักร
	สุกฺก	ศุกฺร	ศุกร (วันศุกร)
	สุกฺก	สุกฺล	สุกก, สุกล (ขาว)
	อุกฺกา	อุกฺลา	อุกลา (—บาต)
	อกฺก	อรฺก	อรรก (อาทิตย์)

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
ข หรือ กฺข กับ กฺษ	ขณ	กฺษณ	ขณะ, กฺษณะ
	ขย	กฺษย	ขัย, กฺษัย
	สิกฺขา	ศิกฺษา	สิกขา, ศึกษา
	รกฺขส	รากฺษส	รากษส
คฺค กับ คฺร, ทฺค, รฺค, คฺน	อคฺค	อคฺร	อรรค, อัคร
	วิคฺคห	วิคฺรห	พิเคราะห์
	ขคฺค	ขฑฺค	ขรรค์
	อคฺคิ	อคฺนิ	อัคคี, อัคนี
ชฺช กับ ชฺย	สชฺช	สชฺย	สัช, สัชย์
	นิชฺช	นิชฺย	นิช, นิชย์
	อาทิชฺช	อาทิชฺย	อาทิชย์
ปฺณ กับ ปฺร, ทฺส	ปจฺฉิม	ปศฺจิม	ปัจฉิม, ปัศจิม
	วิจฺฉิก	วฤศฺจิก	พฤศจิก
	มจฺฉ	มตฺสฺย	มัจฉ, มัตสยา, มัศยา
	สวจฺฉร	สวตฺสร	สมพัตสร

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
ชฺช กับ ทฺย	วิชฺชา	วิทฺยา	วิชชา, วิทยา
	เวชฺช	ไวทฺย	เวช, แพทย์
	ปาโมชฺช	ปฺรมุทฺย	ปราโมทย์
ชฺฌ กับ ชฺย	มชฺฌิม	มชฺยม	มัชฌิม, มัชยม
	อุปชฺฌาย	อุปาชฺยาย	อุปัชฌาย์, อุปาชยาย
	อยุชฺฌิย	อยุชฺยา	อยุชยา
ญฺหริอ ญฺญ กับ	ญาณ	ชฺญาณ	ญาณ
ชฺญ, ญ, ญฺย	ญาติ	ชฺญาติ	ญาติ
	ปญฺญตฺติ	ปฺรชฺญปฺติ	ปัญญัติ
	ปุญฺญ	ปุณฺย	บุญ, บุณย์
	การุญฺญ	การุณฺย	การุญ, การุณย์
	ธญฺญ	ธานฺย	ธัญ, ธานย์
	สามญฺญ	สามานฺย	สามัญ, สามานย์
ฐหริอ ฏฺฐ กับ สฺถ	ฐาน	สฺถาน	ฐาน, สถาน
	ฐิต	สฺถิต	สถิต

อักษร ที่ ต่าง กัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
	ฐาปนา	สถาปนา	ฐาปนา, สถาปนา
	คหฏฺฐ	คฤหสฺถ	คฤหัสถ์
	อฏฺฐิ	อสฺถิ	อัฐิ, อัสถิ
ฏฺฐ กับ ยฺฏ, ยฺ•	อฏฺฐ	อยฺฏ	อัฐ, อัยฏ
	ทุฏฺฐิ	ทุษฺฏิ	ทุษฏิ
	โอฏฺฐ	โอษฺฐ	โอฐ, โอษฐ์
	อธิฏฺฐาน	อธิษฺฐาน	อธิษฐาน
ฑฺฒ กับ รฺธ, ทฺธ	อทฺฒมณฺฑ	อรฺธมณฺฑ	อัฒมัณฑ์
	วฑฺฒน	วรฺธน	วัฒน, วรรธน
	วุฑฺฒ	วฤทฺธ	วุฒ, พฤฒ, พฤทธ
	วุฑฺฒิ	วฤทฺธิ	วุฒิ, พฤฒิ, พฤทธิ
ณฺณ กับ รฺณ	กณฺณ	กรฺณ	กรรณ
	อณฺณว	อรฺณว	อรรณพ
	ปริปุณฺณ	ปริปูรฺณ	บริบูรณ์
ณฺห กับ ษฺณ	กณฺห	กฤษฺณ	กฤษณ

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
	ตณฺหา	ตฤษฺณา	ตัณหา, ตฤษณา
	ตุณฺหี	ตูษฺณี	ตูษณี
ตฺต กับ กฺต, ปฺต	มุตฺตา	มุกฺตา	มุกตา
ตฺร, ตฺว	สตฺติ	ศกฺติ	ศักติ์
	สตฺต	สปฺต	สัตต, สัปต, สัปต
	ปตฺตา— ภิเษก	ปราปฺตา— ภิเษก	ปราบดาภิเษก
	เนตฺต	เนตฺร	เนตร
	ปุตฺต	ปุตฺร	บุตร
	สตฺต	สตฺว	สัตว์
ฅ หรือ ฅฺฅ กับ สฺฉ, ฑฺฒ กับ ฑฺร, ฑฺส	ฅล	สฺฉล	สฉล
	ฑฺ	ฑฺร, ฑฺส	ฑ, ฑร, ฑร
สฺฅ, สฺฑร	ฅาวร	สฺฉาวร	ฅาวร, สฉาพร
	ฅุป	สฺฅุป	สฉุป, สฅุป
	วิฅฺฅาร	วิสฺตาร	พิสดาร
	ฉี	สฺฑรี	สตรี

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
	สตฺถ	ศาสฺตฺร	ศาสตร์
ป หรือ ปฏิ กับ ปฺร	ปมาท	ปฺรมาท	ประมาท
หรือ ปฺรติ	ปมาณ	ปฺรมาณ	ประมาณ
	ปฏิปตฺติ	ปฺรติปตฺติ	ปฏิบัติ, ประติบัติ
	ปฏิเสธ	ปฺรติเษธ	ปฏิเสธ, ประติเษธ
ปป กับ ลป	กปฺป	กลป	กัปป์, กัลป์
	สิปฺป	ศิลป	ศิลป
	กปฺปก	กลปก	กัลปก
พฺพ กับ รฺว	นิพฺพาน	นีรฺวาณ	นิพพาน, นฤพาน
	สพฺพ	สรฺว	สรรพ
	ปพฺพต	ปรฺวต	บรรพต
มฺม กับ รฺม	กมฺม	กรฺม	กรรม
	ธมฺม	ธรฺม	ธรรม
นิ. กับ นิรฺ, นิสฺ	นิ_	นิรฺ, นิสฺ	นิ, นร, นฤ(นำหน้าศัพท์อื่น)

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
	นิมฺมล	นิรฺมล	นฤมล
ส, สฺส กับ ศ, ษ,	อาสย	อาศย	อาศัย
ศฺร, สฺว, ษฺย	วิสาล	วิศาล	พิศาล
	วิส	วิษ	พิษ
	วิเสส	วิเศษ	วิเศษ
	สทฺธา	ศฺรทฺธา	ศรัทธา
	สาวก	ศราวก	สาวก, ศราพก
	สามี	สฺวามี	สามี, สวามี
	สคฺค	สฺวรฺค	สวรรค์
	อสฺส	อศฺว	อัศว์
	อิสฺสร	อิศฺวร	อิศวร
	ปุสฺส	ปุษฺย	บุษย์
	มนุสฺส	มนุษย์	มนุษย์
ฟ กับ ฑ	ครุฬ	ครุฑ	ครุฑ
	กีฬา	กฺรีฑา	กีฬา, กรีฑา
	ปุฬา	ปุฑา	ปุฬา, ปุฑา

ยังมีคำอื่นๆอีกเป็นอันมาก ที่ไม่เป็นระเบียบดังข้างบนนี้ ต้องอาศัยสังเกตเปรียบเทียบเอาเองจากภาษาเดิม

คำที่ต่างภาษากันเช่นข้างบนนี้ จะนับว่าฝ่ายหนึ่งแผลงมาจากอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เพราะเป็นคนละภาษาต่อเมื่อไรภาษาเดิมเขาเป็นอย่างหนึ่ง ไทยนำมาใช้เป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่นนี้จึงจะนับว่าแผลง ในที่นี้ เช่นคำบาลีว่า มคฺค, วณฺณ, กมฺม, กถิก, ขคฺค, องฺค, ชุณฺห แต่สันสกฤตเป็นมารฺค, วรฺณ, กรฺม, การฺกิก, ขฑฺค, องฺร, โชฺยตฺสน ดังนี้จะนับว่าฝ่ายใดแผลงไม่ได้, ต่อเมื่อไทยนำมาใช้ผิดไปจากเดิมเป็นมรรค, วรรณ, กรรม, กรรติก, ขรรค์, องค, ชุณห เช่นนี้จึงจะนับว่าแผลง ถ้าคำที่แผลงนั้นใกล้ข้างภาษาใด ก็ให้นับว่าแผลงตามภาษานั้น หรือจากภาษานั้น, คำแผลงข้างบนนี้ใช้กันมานมนานเป็นอันใช้ได้ แต่จะคิดแผลงขึ้นใหม่ตามหลักนี้ เช่น สพฺพญฺญู ใช้อย่างสันสกฤตว่า สรรเพช หรือสรรเพชญ์ และจะใช้คำกตัญญูว่า กเตชู หรือ กเตชญ์ เลียนตามนั้นไม่ได้ ต้องให้ถูกตามภาษาของเขา ให้สังเกตหลักเทียบที่ไทยใช้ตามข้างบนนี้

สนธิที่ใช้ในภาษาไทย

ข้อ ๔๒ สนธิคือวิธีเชื่อมคำกับคำให้ติดเนื่องเป็นคำเดียวกัน ในภาษาบาลีและสันสกฤตมีวิธีต่างๆ แต่ในที่นี้จะกล่าวฉะเพาะที่ใช้กันอยู่ในภาษาไทย

คำที่ใช้สนธิกันได้ก็มีแต่คำที่มาจากบาลีและสันสกฤตเท่านั้น จะเอาคำในภาษาอื่นไปเชื่อมกันตามวิธีสนธิไม่ได้ และคำสนธิที่จะกล่าวต่อไปนี้ ก็ฉะเพาะแต่คำซึ่งเชื่อมกับอีกคำหนึ่งที่ขึ้นต้นด้วยสระ เช่น อมาตย์, อาตม์, อินทร์, อุบาย ฯลฯ เท่านั้น มีหลักที่สังเกตตามที่ใช้กันมากดังต่อไปนี้

(๑) สระท้ายของคำต้นเป็น อะ อา ถ้าต่อกับสระอะอาของคำท้าย รวมกันเข้าเป็นสระอาตัวเดียว เช่น เทศกับอภิบาล เป็นเทศาภิบาล, มหากับอานิสงส์เป็นมหานิสงส์, ชีวะกับอาตม์เป็นชีวาตม์ ฯลฯ ถ้าต่อกับสระอะที่มีตัวสะกด เช่น อรรณพ, อรรคราชย์ ฯลฯ รวมกันเข้าเป็นสระอะตัวเดียว เช่น มหากับอรรณพเป็นมหรรณพ, มหากับอรรคราชย์เป็นมหัคราชย์ เป็นต้น

ถ้าต่อกับสระอ, อิ รวมกันเข้าเป็นอิ, อิหรือเอตัวเดียว

เช่นราช กับ อิณ เป็น ราชิณ (วักเวฬุราชิณ) มหา กับ อิสี เป็น มเหสี, นร กับ อินทร หรือ อิศวร เป็น นรินทร์, นเรนทร์, หรือ นริศวร นเรศวร ตามลำดับ, และอุทกร กับ อีศาน เป็น อุทกรีศาน, เป็นต้น. ถ้าต่อ กับสระ อิ ที่มีตัว สะกด รวมกันเข้าเป็น อิตัวเดียว เช่น ชน กับ อินทร์ เป็น ชนินทร์ มหา กับ อิทธิ เป็นมหิทธิ์ เป็นต้น

ถ้าต่อกับ อุ, อู, รวมกันเข้าเป็น อุ, อู หรือ โอ ตัวเดียว เช่น มรรค กับ อุทเทศก์ เป็น มรรคุทเทศก์ ราช กับ อุปถัมภ์ เป็น ราชูปถัมภ์, ราช กับ อุบาย เป็น ราโชบาย, และ เอก กับ อูน เป็น เอกูน (ลบอนหนึ่ง) เป็นต้น

ถ้าต่อกับ เอ, ไอ, โอ, เอา รวมกันเข้าก็เป็น เอ, ไอ, โอ, เอา แต่ที่มีใช้ในบางคำ เช่น ไภค กับ ไอศวรรย์ เป็น ไภไอศวรรย์, มหา กับ โอฬาร หรือ เอาฬาร ก็เป็น มโหฬาร, มเหาฬาร เป็นต้น

(๒) สระท้ายของคำต้นเป็น อิ อี ถ้าต่อกับสระ อิ หรือ อี ด้วยกัน รวมกันเป็น อิ หรือ อี แต่ตัวเดียว (คือลบเสียตัวหนึ่ง) เช่น มุนี กับ อินทร เป็น มุนินทร, กรี กับ อินทร์

เป็น กรินทร์, ผณี กับ อินทร์ เป็น ผณินทร์ แต่ถ้าต่อกับสระอื่น (นอกจาก อิ อี) ต้องทำสระ อิ อี ท้ายคำนั้นเป็น ย เสียก่อน เช่น มติ เป็น มตย, (เมื่อเอา อิ หรือ อี เป็น ย แล้ว ถ้าตัวสะกดกับตัวตามเหมือนกัน ต้องลบเสียตัวหนึ่ง เช่น รัตติ, อัคคี, สามัคคี เป็น รัตย, อัคย, สามัคย ไม่ใช้รัตตย, อัคคย และ สามัคคย) แล้วประสมกันอย่างสระ อะ อา อยู่ท้ายในข้อ (๑) เช่น มต กับ อธิบาย เป็น มัตยาธิบาย, สามัคคี กับ อาจารย์ เป็น สามัคยาจารย์, อัคคี กับ โอภาส เป็น อัคโยภาส เป็นต้น

มียกเว้นบางคำที่ไม่ใช้ตามหลักนี้ เช่นหัตถี+อาจารย์ เป็น หัตถาจารย์ เป็นต้น

(๓) สระท้ายของคำต้นเป็น อุ อู ต้องแปลง อุ หรือ อู เป็น ว เสียก่อน แล้วเชื่อมกันได้ทุกสระอย่างสระ อิ ี แปลงเป็น ย, เช่น ชนุ กับ อาคม เป็น ชันวาคม, ครุ กับ อุปกรณ์ เป็น

---

๑ ที่แผลง 'ติ' เป็น คย แล้วแผลง คย เป็น จจ ต่อไปอีกมี เช่น อติ + เอก = อเตย แล้วแผลงเป็น 'อัจเจก' เป็นต้น.

คุ วไวปกรณ์ ฯลฯ ถ้าต่อกับ อุ อู ด้วยกันจะคงรูปเป็น อุ อู แต่ตัวเดียว เช่น คุ กับ อุปกรณ์ เป็น คุรุปกรณ์ หรือคุรุปกรณ์ ดังนี้ก็ได้

สระอื่นๆ ที่อยู่ท้ายของคำต้นนอกจากนี้ยังไม่พบตัวอย่างที่ใช้

(๔) อนึ่ง คำที่มีสระ อะ อยู่หน้า เช่น อภิบาล, อนุช, อภิรม, อนุกูล เหล่านี้เป็นต้น บางทีก็ลด อ ออกเสีย เป็น ภิบาล, นุช, ภิรม, นุกูล ดังนี้ก็มีบ้าง แต่โดยมากมักใช้ในคำประพันธ์ ที่ใช้กันในชีวิตก็มี เช่น ภิรม, นุชนาฏ ดังนี้ ถ้าเรียกให้เต็มเป็น อภิรม, อนุชนาฏ พึงกลับจะขัดไปเสียอีก

วิธีเขียนหนังสือ

ข้อ ๔๓. การเขียนหนังสือใช้อักษรให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ท่านนิยมใช้กันนั้น ต้องอาศัยความสังเกต ความจำเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในวิธีนี้จะรวบรวมหลักฐานวิธีใช้สระพยัญชนะวรรณยุกต์มาไว้ เพื่อช่วยความสังเกต ความจำให้ดีขึ้น ดังต่อไปนี้

ข้อ ๔๔. วิธีใช้สระ สระบางตัวมีวิธีใช้แตกต่างกันไปดังนี้

สระอะ ในแม่ กกา มีวิธีใช้ ๒ อย่าง คือ (ก) ประวิสรรชนีย์ ได้แก่ คำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จะ, ปะทะ, กะทะ มะระ ฯลฯ แต่มีคำยกเว้นอยู่บ้าง เช่น ช (เชอ) ท (ท่าน เช่น ทนาย) พ (ผู้เช่น พนักงาน) ณ (ใน) กับคำที่เป็นพยางค์ท้ายของ คำที่มาจากบาลี และสันสกฤต ซึ่งไม่มีคำอื่นเชื่อมต่อไป เช่น เถระ, คณะ, มรณะ, พยัญชนะ อวัยวะ ฯลฯ เพื่อกันไม่ให้ปนกับ ตัว สะกด (ข) ไม่ประวิสรรชนีย์ ได้แก่คำที่มาจากภาษาบาลี และสันสกฤต ที่ไม่ใช่ พยางค์ท้ายดังว่าแล้ว เช่น คณะ, มรณะ ดังนี้ ตัว ค และ ม ร ไม่ต้องประวิสรรชนีย์ ฯลฯ แต่ถ้ามีศัพท์อื่นมาต่อเข้ากับ คำเหล่านี้ เป็นคำเดียวกัน ที่เรียกว่า คำสมาส ทำให้พยางค์ที่เคยประวิสรรชนีย์นั้นไม่เป็นพยางค์ท้าย จึงไม่ต้องประวิสรรชนีย์ เช่น เถรสมาคม, คณบดี, มรณภาพ เป็นต้น ข้อนี้ต้องสังเกต คำสมาส และไม่ใช่คำสมาสให้แม่นยำ เช่น คณบดี เป็นคำสมาส แต่คณะสงฆ์ ไม่ใช่คำสมาส คือ คณะ คำหนึ่ง สงฆ์ คำหนึ่ง

สระ ฤ ๆ ฦ ๆ ๔ ตัวนี้ แต่เดิมใช้ในคำไทยมาก เช่น ฤกฤกฤาน, ระฦก ฦๅชา เป็นต้น มาบัดนี้คำภาษาไทย ใช้ตัว ร ล แทนเกือบทั้งหมด, ใช้ฉะเพาะ คำที่มาจาก สันสกฤต เท่านั้น

ที่ยังคงใช้ในคำไทยนั้นมีบางคำ คือ (ก) ฤ หรือ ฤๅ ที่แปลว่าไม่ (ข) ฤๅ ที่เป็นคำถามซึ่งใช้ในโคลงว่า ฉะนั้น ฤๅ ฤๅ แลฤๅ เป็นต้น ตัว ฦ ฦๅ นั้นไม่เห็นมีที่ใช้

สระออ มีวิธีใช้ ๒ อย่าง คือ (ก) มีตัว อ ใช้ในคำไทยทั่วไป เช่น กอ, ขอ, คอน, นอก ฯลฯ แต่มียกเว้นบางคำคือ 'ย' หรือ ย่ หรือ ที่แปลว่าไม่, ย โทน ที่แปลว่าคนคิดหน้าหามหลัง (ข) ไม่มีตัว อ ใช้ในคำมาจากบาลีและสันสกฤตที่ไม่มีตัว ส ะกด อย่างหนึ่ง เช่น ยว, ยคี, ยรม ฯลฯ และคำที่มีตัว ร สะกด อย่างหนึ่ง เช่น จร, กร, มรณ์ ฯลฯ

สระเออ ใช้ได้ ๓ อย่าง คือ (ก) อย่างเดิม เช่น เทอม, เทอญ, ฯลฯ (วิธีนี้ใช้น้อย) (ข) เปลี่ยน อ เป็น พินทุ์ อิ เช่น เกิน, เริง, เชิด ฯลฯ (วิธีนี้ใช้มาก แต่ใช้ในแม่เกยไม่ได้) (ค) เอา ตัว อ ออกเสีย เช่น เกย, เชย, เคย ฯลฯ (วิธีนี้ใช้มาก แต่ใช้ได้ในแม่เกยเท่านั้น) ถ้าจะใช้อย่าง (ก) ทั้งหมดก็ไม่ผิด ที่ใช้อย่าง (ข) และ (ค) มากนั้นก็เพื่อจะเขียนให้น้อยตัวเข้า

สระเอย ที่มีตัว สะกดแบบโบราณใช้ลดไม้หน้ากับพินทุ์ อ ออกเสียก็มี เช่น วยง, (เวียง) รยก (เรียก) สยก (เสียก) ฯลฯ เดี๋ยวนี้ใช้อย่างปกติ

สระอัว ที่ไม่มีตัว สะกดโบราณใช้อย่าง ว หันก็มี เช่น ทวว, ทัวว, หวว ฯลฯ เดี๋ยวนี้ใช้อย่างปกติ

สระอำ มีเสียงพ้องกับ 'อัม' ในแม่กม แต่มีวิธีใช้ต่างกัน คือ (ก) สระอำ ใช้ในคำไทยทั้งหมด เช่น กำ ขำ คำ ฯลฯ อย่างหนึ่ง และในคำที่แผลงมาเป็น อำ เช่น อมาตย์ เป็น อำมาตย์, เกิร เป็น คำเนิร, ตรวจ เป็น คำรวจ ฯลฯ อย่างหนึ่ง (ข) 'อัม' แม่กมนี้ใช้ละเพาะแต่คำที่มี 'ม' สะกดมาจากบาลีและสันสกฤต เช่น สัมผัส, อัมพร, กัมพล, อุปถัมภ์, คัมภีร์ ฯลฯ

สระไอและใอ มีเสียงพ้องกับ อัย แม่เกย ท่านใช้ต่างกันเป็น ๔ อย่างดังนี้ (ก) ไม้ม้วน มีแบบกำหนดให้ใช้ ๒๐ คำ คือ

คำไม้ม้วน	ความหมาย	คำไม้มลายพ้อง
๑. ไผ่	เขาใจใส่	—
๒. ใจ	จิตต์, สิ่งที่อยู่กลาง	ใจไหม

คำไม้ม้วน	หมายความ	คำไม้มลายพ้อง
๓. ให้	สละ	ร้องไห้
๔. ใน	ตรงข้ามกับนอก	ในบันผ้าย
๕. ใหม่	ตรงข้ามกับเก่า	—
๖. ใส	กระจ่าง	ใสกบ
๗. ใคร	ผู้ใด	—
๘. ใคร่	อยากได้	ตรใคร่
๙. ใย	เส้นละเอียดคล้ายผุดผ่อง	ใยไพ, อยู่ใย, ลำใย
๑๐. ใด	คู่กับคำ "นั้น"	ใด (มือ) ยันใด, กะใด
๑๑. ใช้	ยังกับ, ทำประโยชน์	—
๑๒. ใหล	เกี่ยวกับไข, หรือความประพฤติ	น้ำใหล, ปลาใหล, ตางใหล
๑๓. ใส่	บรรจุ	—
๑๔. สะใภ้	เมีย ญาติ	—
๑๕. ใบ้	พูดไม่ได้	—
๑๖. ใต้	ตรงข้ามกับบน	ขุดใต้

คำไม้ม้วน	หมายความ	คำไม้มลายพ้อง
๑๗. ใหญ่	ตรงข้ามกับเล็ก	—
๑๘. ใกล้	แค่	—
๑๙. ใช่	ถูก	—
๒๐. ใบ	เยื่นแผ่น, หรือเรียก ตะใบ, สะใบ จำนวนของเช่น ๑ ใบ ฯลฯ	

คำกลอนสำหรับจำ

"ใฝ่ใจให้ทานนี้ นอกใน มีและใหม่ใส
ใครใคร่และของใจ อันใดใช้และใหล หลง
ใส่กลสะใภ้ใช้ ทั้งต่ำใต้และใหญ่ยง
ใกล้ใบและใช่จง (ใช้ให้คงคำยังคัย)"

(ประถมมาลา)

(ข) ไม้มลายล้วน ใช้ในคำไทยทั้งหมดนอกจากไม้ม้วน ๒๐ อย่างหนึ่ง, และใช้ในคำที่มาจาก สระ, อิ, อี, เอ, และ ไอ ในบาลี และสันสกฤต เช่น ไพหาร, ไอศวรรย์, ไกลาส, ไกรสร, ไพฑูรย์, ไกรวัลย์, ฯลฯ อีกอย่างหนึ่ง (ค) ไม้มลายมีตัว ย ใช้ในคำที่มาจาก สระ เอ, ย สะกด และ ย ตาม

(เอยฺย) ไทยใช้แสดงสันสกฤต เช่น อสงฺเขยฺย เป็น อสงไขย, เญยฺยธมฺม เป็น ไญยธรรม, สาเถยฺย เป็น สาไถย, เวยฺยาวจฺกร เป็น ไวยาวัจกร ฯลฯ (ค) 'อัย' แม่เกย ใช้ในคำที่มาจากบาลีและสันสกฤตที่สระ อะ และมี ย ตามหลัง เช่น ชย เป็น ชัย, วินิจฉย เป็น วินิจฉัย, ชย เป็น ชัย, อาศย เป็น อาศัย ฯลฯ ถ้ามี ย ซ้อนกัน ๒ ตัว ก็ควรเรียงไว้ทั้งคู่ เพื่อไม่ให้ปนกัน ย ตัวเดียว เช่น อนุยกา, อนุยิกา, ควรเขียน อัยยกา, อัยยิกา ดังนี้เป็นต้น

ข้อ ๔๕. วิธีใช้พยัญชนะ ผู้จะใช้พยัญชนะให้ถูกต้องนั้น ต้องอาศัยหลักเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวดังต่อไปนี้

(๑) ใช้พยัญชนะให้ถูกตามพวก ในภาค ๑ ได้แบ่งพยัญชนะออกเป็น ๓ พวก คือ พยัญชนะกลางพวก ๑ พยัญชนะเติมพวก ๑ พยัญชนะไทยพวก ๑ ควรใช้พยัญชนะให้ถูกต้องตามพวกของมันทั้ง ๓ นี้ คือพยัญชนะกลางนั้น ใช้ได้ทั่วไป ไม่จำเป็นต้องกล่าว แต่อีก ๒ พวกนั้น ควรใช้ให้ถูกต้องดังนี้

พยัญชนะเติม ๑๓ ตัว คือ ฆ ฉ ญ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ธ ภ ศ ษ ฬ เหล่านี้ มาจากภาษาเติม ควรใช้ละเพาะ

คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แต่มียกเว้นบางคำที่ใช้ในภาษาไทย ดังนี้

ตัว ฆ คือ ฆ่า (ทำให้ตาย), เฆี่ยน, ฆ้อง, ระฆัง, ตะเฆ่ (เครื่องบรรทุกของหนักใช้ลาก).

ตัว ฌ คือ เฌอ (เขมรว่าต้นไม้)

ตัว ญ คือ ใหญ่, หญ้า (พืช), หญิง.

ตัว ณ คือ ณ (ใน)

ตัว ธ คือ ธ, เธอ, ธง

ตัว ภ คือ สำเภา, ตะเภา, เภตรา, เสภา, อำเภอ, แมลงภู่, ภาย (เช่นภายใน) ฯลฯ

ตัว ศ คือ เศร้า, ศอก, ศึก, (ศัตรู) เศริก

พยัญชนะไทย ๑๐ ตัว คือ ข ค ช ฎ ด บ ฝ ฟ อ ฮ เหล่านี้ถึงขั้นสำหรับใช้ในภาษาไทย แต่มีบางตัวใช้แตกต่างออกไป ซึ่งควรจะสังเกตดังนี้

ตัว ข ค เดิมมีใช้ตัวละคำ คือ ข ใช้ในคำว่า "เขตร" และ ค ใช้ในคำว่า "คอ" แต่บัดนี้ใช้ตัว ข และ ค แทนแล้ว นับว่าไม่มีที่ใช้

ตัว ฏ ใช้ฉะเพาะแต่คำที่แผลงมาจากตัว ฏ ในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ฏีกา จาก ฏีกา, ชฏา จาก ชฏา, กุฏี จาก กุฏิ, ราษฎร จาก ราษฎร, ฯลฯ ไม่ใช้ในคำไทยเลย

ตัว ต ใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ต ในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ตารา จาก ตารา, นิตา จาก นีตา, นที จาก นที ฯลฯ และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วย เช่น ตง ตก ตัด ตับ ฯลฯ

ตัว บ ใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ป ในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น บารมี จาก ปารมี, บุญ จาก ปุญ่ญ, เบญจา จาก ปัญจา ฯลฯ และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วย เช่น บก บัง บัด บิน ฯลฯ

นอกจากนี้ใช้ในภาษาไทยล้วน

(๒) ใช้พยัญชนะให้ตรงกับภาษาเดิม

คำในภาษาอื่นที่เรานำมาใช้ มักจะใช้แตกต่างกันตามความพอใจของผู้ใช้ เช่น สุข, รส, วงศ์ ที่ใช้เป็น ศุข, รศ, วงษ์ ก็มีดังนี้เป็นต้น ย่อมลำบากแก่ผู้เรียนมาก เพราะฉะนั้นควรจะกำหนดใช้ดังต่อไปนี้

(ก) คำที่ใช้ผิดเพี้ยนไปจากภาษาเดิม และนิยมใช้กันแพร่หลายแล้ว เช่น อังกฤษ, กฤษฎาภินิหาร, พระธรรม์,

ชุยณยักษ์ พฤฒมา ฯลฯ เหล่านี้ ระแก้ไขให้ถูกตามภาษาเดิม สำนียงก็ระผิดเพี้ยนไป ควรเขียนคงไว้เช่นนี้

(๒) คำที่มีเสียงตรงกับภาษาเดิม ควรใช้ให้ถูกตามภาษาเดิมเขา เสียงเป็นภาษาไหนก็ให้ใช้ตามภาษานั้น เช่นคำ ประชุม, ประถม, สฐาน สถาน เช่นนี้เสียงเป็นสันสกฤต ควรเขียน ประถม สถาน ตามสันสกฤต, และคำ ปฐม ปถม, ฐาน ถาน เช่นนี้เสียงเป็นบาลีควรเขียน ปฐม, ฐาน ตามบาลี ไม่ควรใช้ครึ่งๆ กลางๆ ดังนี้ ประชุม ปถม สฐาน ถาน เป็นต้น

(๓) คำสมาสที่ประสมกันหลายคำ ควรใช้ให้ลงรอยกันเป็นภาษาเดียว เช่น ประถมบุรุษ, อัชฌาสัย หรือ อัชยาศัย ไม่ควรใช้ให้ปนกันเป็น ปฐมบุรุษ, อัชฌาศัย หรือ อัชยาสัย ดังนี้ เว้นแต่คำที่เราเลือกใช้ไม่ได้ เช่น วัฒนกรรม ดังนี้ คำวัฒนเราไม่เคยใช้ตามสันสกฤตเป็น วรรธน เลย และกรรม เราก็ไม่เคยใช้ตามบาลี เป็น กัมม์ เลย จึงต้องคงไว้เป็น วัฒนกรรม ปนกันอยู่เช่นนั้น คำเช่นนี้มีมาก เช่น เวชชกรรม, เวชชศึกษา, เวชชศาสตร์ นิคมภัคค์ ฯลฯ เหล่านี้จำเป็นต้องเขียนปนกันเช่นนั้น

(๔) ใช้ตัวสะกดให้ถูกต้อง คำที่มาจากบาลีและสันสกฤต ควรสังเกตตัวสะกดตามที่เค้าอธิบายไว้ในหลักเทียบบาลีและสันสกฤต แต่คำ ตัว ฏ, ฑ, และ ฬ สะกด ไม่ควรแผลงมาเป็นตัว ฏ, ฑ, และ ย สะกด อย่างพยัญชนะต้น เพราะระปนกับภาษาไทย และถึงจะแผลงหรือไม่แผลงเสียงก็เป็นอย่างเดิม เช่นคำ กรกฏ, หัตถ์ สัปดา ควรเขียนตามเดิมเป็น กรกฏ, หัตถ์, สัปดา ดังนี้ดีกว่า แต่ในส่วนภาษาไทยนั้น ตัวสะกดควรเป็นตามหลักคือ กก ก สะกด, กง ง สะกด, กด ก สะกด, กน น สะกด, กย ย สะกด, กม ม สะกด, เกย ย สะกด, เกอว ว สะกด, ที่มีแตกต่างออกไปบ้าง ก็มักจะเป็นคำโบราณหรือมาจากภาษาเขมรไทยมาก ดังนี้

ตัว ร สะกด คือ ร้ายกาจ, แก้วเก้า, ตรับเตร้า, เกียง, ถุง, เผด็จ, เสด็จ, สมเด็จ, ตรวจ, ตำรวจ, เสร็จ, สำเร็จ, โสรจ (สรง), อาจ, อำนาจ, เท็จ, จลจ

ตัว ช สะกด คือ กฤช

ตัว ญ สะกด คือ ขวัญ, เข็ญ, (ลำบาก) ลำเค็ญ, ควาญ, จัญไร, ผจญ, ผจัญ, ประจญ, ประจัญ, ชาญ, ชำนาญ, เชิญ, ฉัญเชิญ, อัญขยม, เทอญ, บัญชา, เบ็ญจา, เพ็ญ, รามัญ,

มอญ, ราญ, รำขาญ, เหริญ, ทำเริญ, สราญ, สำราญ, สาญ, (แตก) สรรเสริญ, หาญ (กล้า) ฯลฯ

ตัว ร สะกด คือ ควร, ละคร, กำขร, ประยุร,, อร และคำที่แผลงมาจาก ตัว ระ ควบ เช่น กระ_ประ_คระ_ฯลฯ ต้องใช้ ร หันทั้งนั้น เช่น กรรชิง, กรรโชก, บรรดา, บรรทัด ครรไล

ตัว ล สะกด คือ กล, คำขล, ยุบล, เมิล ยล, สรวล, สารวล, รางวัล, สังวาล, กังวล

ตัว ศ สะกด คือ พิศ, ปราศ, บำราศ, เลิศ,

ตัว ษ สะกด คือ กระดาษ, ดาษดา, อังกฤษ

(๕) หลักที่จะใช้ ศ ษ ส คำที่จะใช้ ศ ษ ส นี้ สังเกตได้ยาก นอกจากจะจำตัวศัพท์เดิมได้ แต่มีหลักพอจะช่วยความสังเกตได้บ้างดังนี้

(ก) คำที่มาจากภาษาบาลี ควรใช้ ส ทั้งหมด เพราะ ศ และ ษ ไม่มีในภาษาบาลี

(ข) คำสันสกฤตใช้ได้ทั้ง ๓ ตัว ต้องจำตัวศัพท์ แต่มีบางคำที่สังเกตได้ดังนี้ ศ เกิดแต่ฐานเพดานอยู่ในพวกวรรค จ. ษ เกิดแต่ฐานปุ่มเหงือกอยู่ในพวกวรรค ฏ, ส เกิด

แต่ฐานพื้นอยู่ในพวก วรรค ท ถ้าจะซ้อนหรือตามหลังกัน ต้องเป็นพวกเดียวกันเช่น พฤศจิก, ปีศาจ, อัศจรรย์, ราษฎร, โอษฐ์, กนิษฐ์, กฤษณ. พัสดุ, พิสดาร สมพัตสร เป็นต้น และ ษ มักจะใช้ตามหลัง ตัว ก เช่น เกษตร, เกษียร, อักษร เป็นต้น

(ค) ส่วนคำภาษาไทย นอกจากคำที่ยืมเอา ศ ษ มาใช้ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ก็ควรใช้ ส ทั้งหมด

(๖) ตัวการันต์ ในส่วนตัวการันต์นี้ มีวิธีใช้ที่ควรจะสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ ไม้ทัณฑฆาต บางแห่งจึงเป็นตัวการันต์ท่านก็ไม่ใส่ไม้ทัณฑฆาต เช่น กาญจน ลักษณ ฯลฯ ให้ผู้อ่านสังเกตเอาเอง เช่นนี้เป็นการยากแก่ผู้ศึกษา เพราะฉะนั้นตัวใดที่เป็นตัวการันต์ คือไม่ต้องการ ควรใส่ไม้ทัณฑฆาตเสีย แต่คำใดต้องการอ่านด้วย คือไม่ใช่

ตัวการันต์จึงไม่ต้องใช้ไม้ทัณฑฆาต เช่น คำสาส์น, (ต้องการอ่าน 'สาน', สุริยวงศ์, กรรณิการ์, ธรรมลังการ์, สีห์ เหล่านี้ไม่ต้องการออกเสียงตัว ย, ศ, ร, และตัว ห จึงควรใส่ไม้ทัณฑฆาต ถ้าต้องการอ่านด้วย ก็ไม่ต้องใส่ดังนี้ สาสน์ (สาด) หรือ สาสน (สา–สะนะ), สุริยวงศ์, กรรณิการ (กาน), สีห (สี–หะ)

การใช้ไม้ทัณฑฆาตนี้ ต้องสังเกตตามวิธีอ่านดังจะอธิบายต่อไปข้างหน้า

ควรจะสังเกตอีกข้อหนึ่ง คือ ถ้าตัวใดออกเสียงเป็นตัวสะกดแล้ว ตัวนั้นไม่ควรใส่ไม้ทัณฑฆาตแม้จะมีรูปสระประสมอยู่ด้วย เช่น โพธิ (โพด) ถ้าจะอ่านเป็น "โพ" จึงเขียน "โพธิ์" ถ้าจะห้ามว่าไม่ใส่ไม้ทัณฑฆาต เช่น "โพธิ" จะอ่านเป็น "โพ_ธิ" ไปก็ได้ ของแก้ว่าเป็น เช่นนี้ได้ทุกคำเช่น อลังการ โภค สุข นิติ จะอ่านเรียงพยางค์เป็น อลังกา_ระ, โภ_คะ, สุ_ขะ, นี_ติ ดังนี้ก็ได้ ข้อนี้ถูกแล้ว แต่วิธีอ่านดังจะอธิบายต่อไป

วิธีอ่าน

ข้อ ๔๖. คำภาษาไทยโดยมากมักจะอ่านตรงไปตรงมา ไม่รู้ลำยาก คำที่อ่านพลิกแพลงได้ต่างๆ นั้น มักเป็นคำที่มาจากบาลีและสันสกฤตเป็นพื้น ควรสังเกตหลักต่อไปนี้

ข้อ ๔๗. คำตัวฤ คำที่ประสมกับตัวฤนี้มีวิธีอ่านเป็น ๓ อย่าง คือ อ่านเป็นเสียง 'ริ' เสียง 'รึ' และเสียง 'เรอ'

ตัว ฤ ที่เป็นต้นศัพท์ออกเสียงเป็น ริ คือ ฤทธิ์, ฤชา, ฤษยา ที่ออกเสียงเป็น รึ คือ ฤ (ไม่) ฤกฺ, ฤคี, ฤษี. ที่ออกเสียงเป็น เรอ มีอยู่คำเดียว คือ ฤกษ์ นอกจากนี้ก็ประสมกับพยัญชนะเป็นพื้น ออกเสียงเป็น ริ บ้าง เป็น รึ บ้าง ซึ่งควรจะสังเกตดังนี้

(ก) ถ้าประสมกับตัว ก ท ท ป ศ ส ๖ ตัวนี้ ออกเสียงเป็น ริ กฤษฎีกา, กฤษณา, อังกฤษ, ทฤษณา (แผลงคำกฤษณา) ทฤณ, ทฤษฎี, ทฤษฎิ, ปฤศนา (ถ้าเขียน 'ปริศนา' ใกล้กับศัพท์เดิมซึ่งเป็นปุรัศนา) ปฤจฉา, ศฤงคาร, สฤษฎ์เป็นต้น

(ข) ถ้าประสมกับตัวอื่นออกเสียงเป็น รึ เช่น กฤต, นฤมล, พฤษภ, พฤศจิก, พฤหัส มฤตยู มฤคา หฤทัย เป็นต้น แต่ที่มีคำยกเว้นบ้าง ดังนี้

อมฤต อ่าน อมะรึด ก็ได้, อมริด ก็ได้ เช่น สุรามฤต,
พฤหทฺ, อ่าน พริหัทก็ได้ พริหัทก็ได้
มฤจฉา อ่าน มริจฉาก็ได้ มริจฉาก็ได้

ข้อ ๔๘. คำพ้อง มีคำที่เขียนอย่างเดียวกัน แต่อ่านเสียงต่างกันอยู่มาก ควรสังเกตดังต่อไปนี้

(ก) พ้องกับอักษรนำหรืออักษรควบ เช่น คำ เขมา เพลา โสน ฯลฯ จะอ่านเป็น เข_มา, เพ_ลา โสน (น สะกด) ก็ได้ หรือ จะอ่านเป็น เข์มา, เพ์ลา, โส์น ก็ได้ คำเหล่านี้ต้องใช้ความจดจำเป็นหลัก

อนึ่ง คำสระ อะ ในภาษาบาลี และสันสกฤต ท่านไม่ใช้ประวิสรรชนีย์ (นอกจากพยางค์ท้ายดังกล่าวแล้ว) เพราะฉะนั้น จึงพ้องกับอักษรนำหรืออักษรควบในภาษาไทย เช่น สมาคม, กรี, พลี ฯลฯ คำเหล่านี้ต้องสังเกตรูปศัพท์เดิมเป็นหลัก คือ ถ้ารูปศัพท์เป็นอักษรประสมกัน มาเป็นไทยควรอ่านเป็นอักษรนำหรืออักษรควบ เช่น สังข์ยา, เศวต ส์วามี ส์วัสดิ์ ฯลฯ ถ้าศัพท์เดิมเป็นคำเรียงพยางค์ เช่น สมาทาน, สมาคม, กรี (ช้าง) พลี ต้องอ่านเรียงพยางค์เป็น สะมาทาน, สะมาคม, กะรี, พะลี เป็นต้น

มีคำบางคำที่อ่านไม่ตรงตามหลักนี้ ควรสังเกตไว้เป็นพิเศษดังนี้

ศัพท์	อ่านตามหลัก	ไทยใช้อ่าน
เทศนา	เท_สะนา หรือ เทดสะนา	เทด_ส์นา (ไทยมาก)
ศาสนา	สา_สะนา ,, สาดสะนา	สาด_ส์นา

ศัพท์	อ่านตามหลัก	ไทยใช้อ่าน
วาสนา	วา–สะนา ,, วาสสะนา	วาส–สฺนา
สรร	สรร	สะ(บ่อ)สฺระ(อักษร)
ภนก	กะนะกะ หรือ กะนก	กะหนก
กากณิก	กากะณิกะ ,, กากะณิก	กากะหณิก
สมาส	สะมาสะ ,, สะมาส	สะหมาส
อนาถ	อะนาถะ ,, อะนาถ	อะหนาถ
คักราช	คักกะราชะ,,คักกะราช	คักกะหราช
ครุฑ	คะรุฑะ ,, คะรุด	คฺรุฑ
สมัย	สะมัย	สะหมัย
จริต	จะริตะหรือ จะริต	จะหริต
โสณ	โส–ละ	สะโหล (โดยมาก)
อเนก	อะเนกะ ,, อะเนก	อะเหนก
สมัคร	สะมักคร	สะหมัก
สมุทร	สะมุทร	สะหมุท
สรุป	สะปรุ	สะหรุป

ศัพท์	อ่านตามเหลัก	ไทยใช้อ่าน
ประโยชน์	ประ_โยค (ไม่นำ)	ประโหยค
ประโยค	ประโยก ,,	ประโหยก
ประมาท	ประมาค ,,	ประหมาท
ประวัติ	ประวัค ,,	ประหวัติ
ทิลก	ทิลก ,,	ทิหลก
อติเรก	อะติเรก ,,	อะติเหรก
ปัญญัติ	ปันยัค ,,	ปันหยัติ
สิริ	สิริ ,,	สิหริ
ศรี	ศรี ,,	สี
อำมาตย์	อำมาค ,,	อำหมาท

อนึ่ง คำ ตัว ท ควบ ร ที่มาจากบาลีและสันสกฤตควรเป็นเสียง ควบแท้ เช่น นิทรา, อินทรีย์, จันทรา, อินทรา (ถ้าเขียน จันทร, อินทร, อ่าน จัน_ทอน อิน_ทอน ก็ได้) ฯลฯ ถ้าเป็นคำไทยต้องเป็นเสียง ซ เช่น ทราย (ซาย) ทรง (ซง) ทราม (ซาม) ฯลฯ

อนึ่ง คำที่แผลงมาจาก อักษรควบ มักจะออกเสียงวรรณยุกต์อย่างอักษรควบตามเดิม เช่น กราย เป็น กำราย (คราย) ครวจ เป็น คำรวจ (ครวจ) สรวจ เป็น สำรวจ (หรวจ) ปราย เป็น บำราย (หราย) ศริ เป็น ศำริ (หริ) ฆรัส เป็น ฆำรัส (หรัส) ครัส เป็น คำรัส (หรัส) เสร็จ เป็น สำเร็จ (เหร็จ) ฯลฯ แต่มีบางคำที่ยกเว้นบ้าง คือออกเสียงเป็นอักษรต่ำ เช่น ปราศ เป็น บำราศ (ราศ) เป็นต้น คำเหล่านี้ต้องอาศัยจดจำเป็นหลัก

☞ ข้อนี้ให้พึงสังเกต ฉะเพาะคำที่แผลงมาจากอักษรควบ ถ้าแผลงมาจากอักษรกลางหรือสูง เสียงวรรณยุกต์ก็เป็นอย่างปกติ คือไม่คงตามอักษรกลางหรือสูงเดิม เช่น อาจ เป็น อำนาจ (ไม่ใช่หนาจ) เกิด เป็น กำเนิด, โทษ เป็น จำโนทย์, แจก เป็น จำแนก ฯลฯ ถ้าอ่านเป็นเสียงอักษรกลางหรือสูงตามเดิม ก็ต้องใช้ ห นำ เช่น ดิ เป็น ดำหนิ, แต่ง เป็น คำแหน่ง, จ่าย เป็น จำหน่าย, กฎ เป็น กำหนดเป็นต้น

(ข) พ้องกับตัวสะกด คำบาลีและสันสกฤตที่ประสมสระอะ ย่อมไม่ใช้ประวิสรรชนีย์เขียนแต่ตัวพยัญชนะเรียงกันไป เช่น ชนบท, บทาร, ชนนี, กุศล ฯลฯ ถ้าอ่านเป็นเสียง

ตัว ร สะกด ต้องออกเสียง สระ เอ็น ออ, นอกจากตัว ร สะกด ต้องออกเสียง สระ อะ เอ็น โอะ ดังนี้ ชน–นะ บก, บก–กะ–รอน, ชน–นะนี, กุศล ดังได้อธิบายแล้วในวิธีแผลง สระ, หรือจะอ่านเรียงตัวตามเดิมเอ็น ชะนะบะกะ, บะกะระระ, ชะนะนี, กุศะละกิได้, หรือจะอ่านเรียงตัวบ้าง, สะกดบ้าง เอ็น ชะนะ–บก ฯลฯ ก็ได้, และคำสระอื่นๆ ที่มีตัวสะกดก็มักจะอ่านได้หลายทางเช่นนี้ เช่น สุข, นิติ จะอ่านเอ็น สุก, นิด, หรือ สุ–ขะ, นิ–ติ ก็ได้

การที่จะอ่านคำเหล่านี้ให้ถูกต้องนั้น ต้องสังเกตหลักดังต่อไปนี้

ตามวิธีคำสมาส ตามธรรมดาคำบาลี และสันสกฤตที่เรานำมาใช้ในภาษาไทย มักจะใช้พยางค์ท้ายเอ็นตัวสะกด เช่น ราช, ภูมิ, ธร, ธาตุ, กาญจน์ ฯลฯ เช่นนี้ก็นิยมอ่านกันว่า ราก, พูม, รอน, ทาก, กาน ดังนี้ตามปกติ แต่ถ้ามีคำพ่วงท้ายเข้าอีก (โดยมากเป็นบาลี หรือสันสกฤตด้วยกัน) รวมกันเข้าเป็นคำเดียว เรียกว่าคำสมาสแล้ว ต้องอ่านออกเสียงตัวสะกดของคำหน้าด้วย ดังนี้ ราชการ, ภูมิศาสตร์, ธรกล, ธาตุสัญญา, กาญจนบุรี ต้องอ่าน ราด–ชะ–กาน, ภูม–

(หรือ) ภู_มิ_สาก, จอ_ระเข้, ชาด_ตุ สัน_ยา, เป็นต้น ถ้าพยางค์ท้าย คำหน้าเป็นตัวการันต์มีไม้ทัณฑฆาต ก็ต้องลดไม้ทัณฑฆาตเสีย เพราะจะต้องอ่านตัวการันต์นั้น เช่น กาญจน์, เจดีย์ ถ้าเป็นคำสมาส ต้องเขียน กาญจนบุรี, เจดียสถาน และอ่าน กาน_จะ_นะ_บุ_รี, เจ_ดี_ยะ_สะ_ถาน ดังนี้เป็นต้น เว้นไว้แต่คำประพันธ์ซึ่งต้องการให้น้อยพยางค์ลง ไม่ให้อ่านตามนี้ จึงควรใส่ไม้ทัณฑฆาตไว้เช่น ทิพย์เนตร, สุริย์วงศ์ ต้องการให้อ่าน ทิย_พะเนต, สุ_ริ_วงศ์ ฯลฯ

ตามวิธีคำประพันธ์ คำประพันธ์ต้องการสัมผัสสระ คือคล้องจองกันบ้าง, ต้องการให้น้อยพยางค์หรือมากพยางค์บ้าง, ต้องการครุลหุบ้าง, จึงได้มีวิธีอ่านคำให้แปลกไปจากปกติ เพื่อให้ถูกตามข้อบังคับคำประพันธ์ เช่นคำว่า จันทร์ ถ้าต้องการให้มากพยางค์ออกไปหรือจะให้รับกับคำต้น ก็ลดไม้ทัณฑฆาตเสียอ่านเป็น จัน_ทอน, หรือ จัน_ทะระ ก็ได้ และคำว่า จร ถ้าต้องการเป็นลหุ ทั้ง ๒ ตัว ก็อ่านเป็น จะ_ระ, ถ้าต้องการเป็นครุคำเดียว ก็อ่านจอน, ถ้าต้องการเป็นคำครุอยู่หน้า ลหุอยู่หลัง ก็อ่านเป็น จอ_ระ ดังนี้เป็นต้น ในข้อนี้ผู้ศึกษา ควรรู้จักข้อบังคับของคำ

ประพันธ์ ให้รู้ว่าที่ไหนสัมผัสส์กัน, ที่ไหนเป็นลหุ และที่ไหนเป็นครุ ฯลฯ แล้วจึงอ่านให้ถูกต้องตามข้อบังคับนั้นๆ

ข้อ ๔๙. วิธีอ่านเครื่องหมายต่างๆ มีเครื่องหมายต่างๆ ที่ใช้ในวิธีหนังสือ ซึ่งควรผู้อ่านจะรู้และอ่านให้ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

(๑) เครื่องหมายที่เกี่ยวกับหนังสือ คือ

! เรียกอัศเจรีย์ ใช้เขียนไว้หลังคำออกเสียง ซึ่งไม่อาจจะเขียนคำนั้นให้ถูกต้องตามเสียงที่เป็นจริงได้ เช่น เฮอ! เอ! พุทโธ่! ดังนี้เป็นต้น ให้ผู้อ่านพยายามสำรวงสระและสำเนียงให้ถูกต้องตามเป็นจริง

,, เครื่องหมาย ละ ใช้เขียนไว้ข้างล่างคำ, หมายความว่าละมาจากคำข้างบน ดังนี้

ผ้าดอก ราคาหลา ละ ๘๐ สตางค์

,, ขาว ,, แขน ,, ๕๐ ,,

เช่นนี้ บรรทัดล่างต้องอ่านตามบรรทัดบน ฉะเพาะคำที่ละไว้ว่า "ผ้าขาว ราคาแขน ละ ๕๐ สตางค์" เป็นต้น

ฯ เรียกโปยาลน้อย ใช้เขียนข้างหลังคำที่ละไว้ ต้องอ่านให้จบ เช่น กรุงเทพฯ อ่านกรุงเทพมหานคร, "พระราชวัง

บวร ฯ" อ่าน "พระราชวังบวร สถาน มงคล," "โปรด เกล้า ฯ" อ่าน "โปรด เกล้า โปรด กระหม่อม," เป็นต้น

ฯ ล ฯ เรียก ไปยาลใหญ่ ใช้เขียนไว้ หลังคำที่ละไว้ เช่น "ร้าน ชำ ขาย หอม กะเทียม ฯ ล ฯ" หรือ "ข้าวรพุทธเจ้า ฯ ล ฯ ชโย" เมื่ออ่านถึง ฯ ล ฯ ต้องบอก ว่า "ละ" ดังนี้ "ร้านชำขายหอมกะเทียม ละ" หรือ "ข้าวรพุทธเจ้า ละ ชโย" เป็นต้น

(๒) เครื่องหมายโบราณ คือ

ฯ ข้า ฯ	อ่านว่า	ข้าพเจ้า
ฯ พณ ฯ	,,	พะณะหัวเจ้าท่าน
ฯ	,,	ศก
ศักราช	,,	ศักราช
พ	,,	ชา
ฎีกา	,,	ฎีกา
๓ ที	,,	๓ ที
๗ ที	,,	๗ ที

(๓) เครื่องหมาย ที่เกี่ยวกับ ตัวเลข คือ

เลข ๑ ท้าย จำนวน เลข ตั้งแต่ ๒ ตำแหน่ง ขึ้นไป ให้อ่าน ว่า "เอ็ด" เช่น ๑๑, ๒๑, ๓๐๑, ๑๐๐๑ อ่าน ให้อ่าน

ว่า สิบเอ็ด, ยี่สิบเอ็ด, สามร้อยเอ็ด, พันเอ็ด เพราะถ้าอ่านสิบหนึ่ง, ร้อยหนึ่ง ก็จะตรงกับสิบเดียว, ร้อยเดียวไป

อ่านวันเดือนปี วัน ๒ ฯ ๑๐ ค่ำ อ่านว่าวันจันทร์ (เลข ๒), เดือนอ้าย, แรมสิบค่ำ, ถ้าเป็นช้างขึ้นเขียน ๒ ฯ ๑๐ ค่ำ ต้องอ่านขึ้นสิบค่ำ

เลข ๑ อ่านอาทิตย์, ๒ จันทร์, ๓ อังคาร, ๔ พุธ, ๕ พฤหัสบดี, ๖ ศุกร์, ๗ เสาร์, ๘ ราหู, ๙ พระเกตุ, ๐ มฤตยู. เดือน ๑ อ่านเดือนอ้าย, เดือน ๒ อ่านเดือนยี่ นอกนั้นอ่านตามตัวเลข เดือนแปดหลังใช้เขียนดังนี้ ฯ ๘

อ่านดวงชาตา เครื่องหมายรูป ส ควรอ่านว่า ลัคนา, คือเวลาเกิดหรือทำการต่าง ๆ ขึ้นต้นให้อ่านลัคนาก่อน แล้วเรียงราศีวงไปตามลูกศร ดังนี้ ลัคนาอยู่ราศีกัน, จันทร์อยู่ราศีธนู ฯลฯ

ชื่อราศีทั้ง ๑๒ นั้นใช้เขียนเลขแทนก็ได้ คือ ๑ ราศีเมษเรียงไปจนถึง ๑๐ ราศีมีน

ชั่ง ๕

อ่านดีนครุ

ตำลึง	บาท
เพื่อง	สลึง

๒	๓
๑	๑

อ่านว่า ๕ ชั่ง

ไพ ๒

๒ ตำลึง ๓ บาท สลึง เพื่อง ๒ ไพ

มาตราอื่นๆ ใช้เขียนเรียงกันลงมา มากอยู่ข้างบนดังนี้

เนื้อที่

ไร่		๓
งาน		๐
วา	เช่น นา	๕๐
ศอก		๐

อ่านว่า นา ๓ ไร่ ๕๐ ตารางวา.

หน้าไม้

ยก		๒
วา		๘
ศอก	เช่นไม้	๐
คืบ		๑
นิ้ว		๕

อ่านว่า ไม้ ๒ ยก ๘ วา ๑ คืบ ๕ นิ้ว ดังนี้เป็นต้น

คำแนะนำในการอ่านหนังสือ

ข้อ ๕๐ ข้อที่สุดนี้ ผู้เรียบเรียงของฝากคำแนะนำในการอ่านหนังสือไว้ด้วย ที่จริงข้อนี้ไม่เกี่ยวกับอักขรวิธีเลย แต่เห็นว่าเป็นของคุณอันสำคัญของผู้อ่าน คือถึงแม้ว่าผู้อ่านจะอ่านหนังสือได้ถูกต้องตามอักขรวิธีทั้งหมด แต่ขาดลีลาในการอ่านดังจะกล่าวต่อไปนี้ ก็อาจจะทำให้เรื่องที่อ่านไม่ไพเราะ และผู้ฟังก็จะไม่เข้าใจดี ครึ่งเข้าใจครึ่งๆ ไป ไม่เป็นที่ดูดดื่มหัวใจของผู้ฟัง ทำให้เสียคุณสมบัติของผู้อ่าน และทั้งผู้แต่งเรื่องที่อ่านด้วย

ลีลาในการอ่านนั้นควรเป็นดังนี้

ข้อสำคัญในการอ่านนั้น ต้องอ่านให้ชัดและให้ดังพอที่ผู้ฟังจะได้ยินทั่วกัน แต่ไม่ให้ดังเกินไปจนเป็นร้องขายชนม

(๑) ถ้าเรื่องร้อยแก้ว ควรอ่านดังนี้

(ก) พยายามให้เป็นเสียงพูด

(ข) คำขึ้นต้นความ ให้ดังและช้ากว่าปกติเล็กน้อย เพื่อให้ผู้ฟังกลับจิตต์มาตั้งใจฟัง แล้วจึงผ่อนเสียงลงเป็นปกติ และเร็วเข้าโดยลำดับ จนลงวรรคจึงหยุด และขึ้นต้นอีกก็ให้ดังและช้าดังว่าแล้ว

(ค) พยายามหยุดหายใจในที่จบวรรคหรือจบคำ อย่าหยุดกลางคำ เช่น "สามัคยาจารย์, สโมสร" ดังนี้ ถ้าคำใดเป็นคำสำคัญก็ให้เน้นถ้อยคำขึ้นให้ชัดเจน หรือเรื่องเขากล่าวเป็นข้อๆ เช่น ศีลห้า คือ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ ฯลฯ ต้องทอดจังหวะเป็นข้อๆ ไป

(ฆ) ต้องให้เป็นไปตามเนื้อเรื่อง คือถึงเรื่องตื่นก็ให้เสียงแข็งและเร็วเข้า, ถึงเรื่องง้อนวอนก็ทอดให้เสียงอ่อนหวานลง เป็นต้น ให้ถือเอาตามที่คนพูดกันเป็นหลัก.

(๒) ถ้าอ่านคำประพันธ์ คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ต้องอ่านเป็นทำนองอีกอย่างหนึ่ง จะอ่านเสียงห้วนๆ เป็นเสียงพูดไม่ได้ คือ

(ก) ให้หยุดตามวรรคของคำประพันธ์นั้นๆ คำหยุดให้ทอดเสียงเล็กน้อย

(ข) ถ้าถึงคำที่รับกัน ถึงแม้ว่าไม่ใช่วรรคก็ให้ทอดจังหวะเล็กน้อย เพื่อให้ฟังคล้องกัน เช่น

"องค์ใดพระสัมพุทธ สุวิสุทธสันดาน" คือว่าสุทธต้องทอดจังหวะเล็กน้อย ถึงแม้ว่าคำร้อยแก้วซึ่งแต่งให้คล้อง

ของกัน เช่น คำประกาศเทวดา, หรือคำกล่าวสุนทรพจน์ เป็นต้น ต้องทอดจังหวะในคำที่รับกันให้เสมอกัน แต่อย่าให้ช้านัก จนกลายเป็นลงวรรคไป

(ค) ต้องให้เป็นไปตามเนื้อเรื่องเหมือนกัน คือถึงตีคุ ให้คุ ถึงทีอ่อนหวาน ให้อ่อนหวาน เป็นต้น

ที่ว่ามานี้ พอให้ผู้ศึกษาสังเกตไว้เป็นหลักเท่านั้น ถ้าจะให้ถูกต้องจริง ๆ ต้องให้ครูแนะนำเมื่อเวลาอ่าน.

จบ